

ДО
ПОСТОЯННАТА
КОМИСИЯТА ПО
СТОПАНСКИ НАУКИ
И УПРАВЛЕНИЕ
НА НАОА

ДОКЛАД

ОТ ЕКСПЕРТНА ГРУПА ПО ПРОЦЕДУРАТА ЗА ПРОГРАМНА АКРЕДИТАЦИЯ НА ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.8 ИКОНОМИКА В БУРГАСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ

Уважаеми членове на Постоянната комисия,

Процедурата за програмна акредитация на професионално направление **3.8 Икономика на Бургаски свободен университет** е открита с решение на Постоянната комисия по стопански науки и управление на НАОА (Протокол № 22/09.10.2012 г.) в отговор на заявление **вх.№ 619/ 10.09.2012 г.** от Ректора на университета.

Акредитационния съвет на НАОА (Протокол № 1/10.01.2013 г. и Протокол № 7/11.04.2013 г.) определи Експертна група в състав:

Ръководител:

1. **Проф. д-р Йорданка Христова Йовкова**, Университет за национално и световно стопанство - София

Членове:

2. **Проф. д-р Данчо Янков Данчев**, Икономически университет - Варна
3. **Доц. д-р Никола Христов Димитров**, Варненски свободен университет "Черноризец Храбър"

Допълнителен член:

Женя Иванова Петрова, студент от Варненски свободен университет "Черноризец Храбър"

Наблюдаващ процедурата от ПКСНУ : проф. д.ик.н Станка Тонкова

Експертната група посети **Бургаски свободен университет** в периода 24-26.04.2013 г. за извършване на дейности за оценяване по предварително съгласуване със заявителя програма.

В съответствие с чл. 76, ал. (1) и чл. 78 от ЗВО, съгласно Критериалната система на НАОА за програмна акредитация на висшите училища, ЕГ посети Бургаския свободен университет – Бургас за периода 24-26.04.2013 г. След проведения инструктаж от наблюдаващия процедурата от ПКЧУ, ЕГ осъществи следните дейности:

- провери представената в докладите информация;
- запозна се с учебните планове и програми по отделните специалности и с методите на преподаване;
- изиска допълнителна информация и доуточнения относно представената информация;
- проведе срещи-разговори с:
 - ректорското ръководство;
 - групата, изготвила доклада-самооценка;
 - деканското ръководство на Центъра по икономически и управленски науки;
 - преподаватели, които вземат участие в обучението по специалности от ПН 3.8 Икономика;
 - служители от информационните, административни и обслужващи звена;
 - представители на завършили специалности от професионалното направление;
 - обучаващи се студенти и докторанти;
 - представители на потребители на кадри;
- запозна се със системата за управление на качеството;
- посети и се запозна с материалната база и информационната система на БСУ;
- получи информация за развитието на научно-преподавателския състав;
- изготви доклад за програмна акредитация на ПН 3.8 Икономика, в който се дава оценка на изпълнението на препоръките от предходната акредитация на професионалното направление и препоръки за развитието му през следващия акредитационен период.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ ОТ ПРЕДХОДНАТА АКРЕДИТАЦИЯ

При предходната акредитация Постоянната комисия по стопански науки и управление отправя три препоръки към ПН 3.8 Икономика на БСУ.

Препоръка 1: Да се увеличи броят на хабилитираните преподаватели по Финанси, Маркетинг и Счетоводство и контрол и да се постигне съответствие между профила на хабилитираните преподаватели и преподаваните дисциплини.

За изпълнението на тази препоръка са предприети редица действия и са постигнати следните резултати: 1) Обявени са 9 и успешно са приключили 7 конкурса

за хабилитирани преподаватели по дисциплини от ПН 3.8 Икономика; 2) Обявени и успешно са приключили 4 конкурса за хабилитирани преподаватели по други професионални направления, които обучават студенти от ПН 3.8 Икономика; 3) Разработена е и се прилага актуализирана система за формиране на работната заплата, стимулираща развитието на академичния състав, в частност – на нехабилитираните преподаватели.

В резултат на предприетите действие през оценявания период: броят на хабилитираните преподаватели на ОТД **се е увеличил с 21 %**; относителният дял на хабилитираните преподаватели на ОТД, осигуряващи обучението по специалностите от професионалното направление **се е увеличил с 10 %** (от 43 % на 53 %), а на тези, водещи лекционни курсове по специализиращите дисциплини – **с 12 %** (от 79 % на 91 %); относителният дял на асистентите, придобили образователна и научна степен „доктор“ или зачислени в докторантура **се е увеличил от 48 % на 81 %**.

Предприетите действия и постигнатите резултати дават основание да се счита, че препоръката **е изпълнена**.

Препоръка 2: Научните изследвания на преподавателите от професионално направление Икономика да се насочат към значими проблеми на икономиката.

През оценявания период е разработена Програма за научни изследвания, конкретизирана в годишни планове с приоритетни направления, както следва: влияние на глобализацията върху националната и регионални икономики; оптимизиране на управленските функции на фирмите в зависимост от особеностите на бизнес средата и управленски стратегии и маркетингови инструменти в условия на глобална конкуренция.

С цел насочване на научните изследвания на преподавателите към значими проблеми на икономиката, ежегодно се провеждат работни семинари. За разпространение и оценка на значимостта на резултатите от научните изследвания от 2011 г. се организират Годишни научни сесии на БСУ.

В резултат на въведени механизми за стимулиране на научноизследователската активност, **два пъти е нараснал** броят на разработените проекти по програми на ЕС и **1,42 пъти са се увеличили** публикациите в чуждестранни издания, което косвено показва, че те се оценяват като посветени на значими проблеми. Препоръката **е изпълнена**.

Препоръка 3: Да се създаде система за по-добро мотивиране на студентите и за включването им в изследователската дейност.

В Центъра за икономически и управленски науки ежегодно се организират прегледи на студентско научно творчество, които от 2011 г. имат международен характер. За атестационния период в тези прегледи са участвали 208 студенти. Най-добрите разработки, представени на годишните прегледи се издават в годишник за студентски разработки.

Всички разходи, свързани с участие на студенти в различни научни форуми се финансират от Университета, а чрез партньорство по ОП „Развитие на човешките ресурси“ - „Студентски стипендии и награди“ студентите получават и съответно материално стимулиране.

Участие в национални и международни конкурси и олимпиади през оценявания период имат 32 студенти, при 12 студенти за предходния период.

Препоръката е изпълнена.

СФЕРА 1. ОБРАЗОВАТЕЛНА ДЕЙНОСТ

Обучението в ПН 3.8. Икономика се организира и осигурява от Център по икономически и управленски науки (ЦИУН) - едно от четирите основни звена в структурата на Бургаския свободен университет.

Броят на обучаваните студенти в ПН 3.8 Икономика по учебни години на оценявания период е представен в табл. 1.1.

Таблица 1.1

Брой обучавани студенти в ПН 3.8 Икономика

Учебна година	Бакалавър	Магистър	Общо
2008	2212	268	2480
2009	2450	395	2845
2010	2294	367	2661
2011	1711	336	2047
2012	1125	285	1410

В края на оценявания период в ПН 3.8. Икономика се обучават общо 1410 студенти, от които 1125 (80%) в ОКС «Бакалавър» и 285 (20%) в ОКС «Магистър».

Данните в табл. 1.1 сочат, че след 2009 г. е налице тенденция на намаляване броя на обучаваните студенти. Такава тенденция е характерна и за други университети. За нейното формиране от една страна съдействат общи фактори като демографски проблеми (намаляване броя на учениците и съответно на кандидат-студентите в страната), ориентиране на значителна част от кандидат-студентите за директно кандидатстване в чужбина, висока безработица и понижаване на доходите, което влияе главно върху кандидатстващите в частни учебни заведения и др. От друга страна си заслужа БСУ да направи проучване и на специфичните фактори, оказващи влияние върху тази тенденция. В структурно отношение тенденцията на намаляване броя на студентите е силно изразена в ОКС «Бакалавър», докато в ОКС «Магистър» е налице вариране в броя на студентите.

В ПН 3.8 Икономика се извършва обучение в редовна и в задочна форма по три специалности в ОКС «Бакалавър» и ОКС «Магистър»: «Финанси», «Счетоводство и контрол» и «Маркетинг». От предстоящата 2013/2014 учебна година се предвижда

прием и обучение по три нови магистърски програми – «Банков мениджмънт», «Маркетинг и управление на туристическия бизнес» и «Бизнес проекти и предприемачество».

За оценявания период 2007-2011 г. в ПН 3.8 Икономика средногодишно са приемани по 500 студенти в ОКС «Бакалавър» и 150 студенти в ОКС «Магистър». Структурата на обучаваните студенти по специалности е представена в табл. 1.2.

Таблица 1.2

Структура на студентите в ПН 3.8 Икономика по специалности (%)

	2007	2008	2009	2010	2011
ОКС «Бакалавър»					
Финанси	40	37	38	38	34
Счетоводство и контрол	25	26	27	31	38
Маркетинг	35	38	34	31	28
	100	100	100	100	100
ОКС «Магистър»					
Финанси	38	40	35	36	45
Счетоводство и контрол	52	50	50	53	45
Маркетинг	10	10	15	11	10
Общо	100	100	100	100	100

Относителният дял на обучаваните студенти по отделни специалности в двете образователни степени е сравнително устойчив. В ОКС «Бакалавър» броят на приетите студенти по специалности е разпределен относително равномерно. При ОКС «Магистър» за последната година на оценявания период се отчитат равни относителни дялове на обучаваните студенти в специалностите «Счетоводство и контрол» и «Финанси».

А 1. ЗА ОКС « БАКАЛАВЪР»

КРИТЕРИЙ 1.1. Обучението на студентите се провежда според изискванията по образователно-квалификационни степени и съгласно образователната мисия, цели и задачи на ВУ.

1.1.1. Има необходимата учебна документация по образователно-квалификационни степени и форми на обучение. Има организация за разработване и одобрение на учебната документация за всички образователни степени и форми на обучение.

1.1.1.1. Стандарти за разработване на учебна документация за обучение в застъпените ОКС – квалификационни характеристики, учебни планове и програми по ОКС, чието съдържание и качество са в съответствие с целите на професионалното направление

В БСУ като цяло и по-конкретно в ПН 3.8. Икономика **има изградена цялостна система за разработване и утвърждаване на учебната документация**. Тя е описана в Глава II от Правилника за организацията на учебната дейност в БСУ. Квалификационната характеристика и учебният план се изготвят от осигуряващия Програмен съвет. Те се приемат от Академичния съвет по предложение на Учебно-научните съвети на основните звена. Учебната програма се съставя от водещия преподавател или от преподавателски екип и се приема от Учебно-научния съвет. Годишният график на учебния процес се определя със заповед на Ректора.

От предоставените материали и допълнително поискани такива се вижда, че са въведени и реално се прилагат **стандартизирани формати за разработването на всички компоненти на учебната документация** – квалификационни характеристики, учебни планове и учебни програми. Разработен е и се прилага за всички учебни дисциплини **Стандарт за съставяне на учебна програма**. Образователните кредити, придобити по дисциплините в учебния план, са определени в съответствие с чл. 9 от Наредбата за прилагане на системата за натрупване и трансфер на кредити. Аудиторната заетост за **един кредит по всяка дисциплина е 10 часа** при редовно обучение. Аудиторната заетост в задочно обучение за един кредит варира, но не е по-малка от 50% от хорариума на дисциплината за редовно обучение.

Бакалавърските програми са с продължителност осем семестъра (четири години), обучението по тях завършва с придобиване на 240 кредита (по 30 на семестър), като 10 кредита са за успешно издържан държавен изпит. Държавните изпити се провеждат по утвърдени изпитни програми пред държавни изпитни комисии от хабилитирани преподаватели в съответствие с чл. 10, ал.1, т.3 от Наредбата за държавните изисквания за придобиване на ОКС «Бакалавър».

Съгласно формулираните стандарти, обучението за придобиване на ОКС «Бакалавър» по различните специалности в ПН 3.8. е изградено на модулен принцип:

Първият модул се състои от задължителни дисциплини и в хорариум, който напълно позволява да се формират фундаментални икономически знания. В първия модул са включени като задължителни и основни дисциплини, осигуряващи формирането на управленски и правни знания, умения за работа със съвременните информационни технологии, както и за придобиване на комуникативни и социални умения, необходими за упражняване на професията. Те осигуряват широкопрофилна подготовка и са общи за всички специалности в ПН 3.8 Икономика и в ЦИУН. В този модул е поставен акцент и върху **чуждоезиковото обучение**. При постъпването си във ВУ студентите полагат входящ тест за определяне на нивото на чуждоезикови умения.

Вторият модул е от задължителни учебни дисциплини, които формират основните и специфичните за всяка специалност професионални знания, умения и качества, необходими за подготовка, обосноваване и провеждане на решения в съответните структурни звена и йерархичните нива на организациите. При окончателното утвърждаване на учебните дисциплини от втория модул е приложен функционалния подход и е акцентирано върху дисциплини, даващи практико-

приложния характер на обучението. **ЕГ констатира широко използване на активни методи при обучението по различните дисциплини в този модул, както и спецкурсове и специфични делови игри, които се провеждат в осми семестър.** В рамките на специалната си подготовка всички студенти след трети курс провеждат стаж, който завършва със защита на доклад по определени изисквания, съгласно ЗВО.

Третият модул включва групата на избираемите дисциплини. Същият е разгънат и позволява самостоятелен избор за индивидуален професионален профил в границите на съответната специалност и квалификация. Анализът на предоставения списък от **36 избираеми дисциплини** показва доразвиване и конкретизация на знанията и подготовката по трите специалности - Финанси, Счетоводство и контрол и Маркетинг. Това бе потвърдено при срещата на ЕГ със студентите.

Възприетият модулен принцип на организация на обучението **е съпоставим с добрите практики** в дейността на водещи ВУ от страната и ЕС и позволява:

- гъвкавост в организацията на обучението и адаптивност към потребностите на социалната практика;
- широкопрофилно обучение, основано на интердисциплинарен подход;
- внасянето на специфика в отделните дисциплини, което се вижда за спец. «Маркетинг», чрез т.н. «семестриални проекти».

Специфика на учебните планове в **случая се явява изборът на избираеми дисциплини, който е организиран по различен от традиционния начин.** Те не се конкретизират в учебните планове, а се предлагат чрез определена административна процедура. При срещи със студентите, ЕГ констатира, че процесът е добре организиран, осъществява се ефективно, студентите са своевременно и в достатъчна степен информирани по отношение на тези дисциплини. Същото се отнася и за факултативните дисциплини.

Оценката на този факт може да бъде двупосочна. От консервативна гледна точка това би могло да се оцени като известна слаба страна на учебната документация. Оценено обаче от гледна точка на възможностите за по-голяма гъвкавост, включване на актуални избираеми курсове и възможности за обогатяване на учебното съдържание, това би могло да се оцени и като, макар и малка иновация, която функционира добре.

Като цяло учебната документация за трите специалности в ОКС «Бакалавър» е в съответствие с добре формулираните в доклада-самооценка образователни цели, приоритети и задачи на ПН 3.8. Икономика, изискванията на ЗВО и нормативната база за неговото приложение.

1.1.1.2. Съотношение на задължителните, избираемите и факултативните дисциплини.

Трите вида дисциплини – задължителни, избираеми и факултативни в учебния процес на специалностите в ПН 3.8 Икономика, ОКС «Бакалавър» са в съотношение **74% / 22% / 4%.**

Съотношението в хорариума от часове по отношение на задължителните и избираемите дисциплини е 73 % към 27 %, а това по отношение на получаваните

кредити е 76 % към 24 %. Считаме, че тези съотношения дават достатъчна възможност за избор, още повече че избираемите дисциплини не са подценени по отношение на хорариума и предоставяните кредити. Съгласно Правилника за организацията на учебната дейност на БСУ **студентите могат да изучават допълнително факултативни дисциплини, за които да получават допълнителни кредити.** За допълнително избраните факултативни дисциплини те не заплащат допълнителни такси.

Каталогът на избираемите дисциплини за всяка специалност е нерезделна част от учебния план на специалността. Съгласно правилниците на БСУ каталогът с избираемите дисциплини се приема с учебния план от Академичния съвет по предложение на учебно-научния съвет на основното звено, осъществяващо обучението. Всички учебни планове с включените в тях избираеми учебни дисциплини са публикувани в сайта на БСУ – ECTS каталог. В приложение към доклада е представен учебния план на специалност Финанси, редовно обучение, ОКС “Бакалавър”(2013).

1.1.2. Периодично се анализира и обновява действащата учебна документация, като се взема предвид студентското мнение, мнението на потребителите и съвместимостта ѝ с документацията от европейското пространство на висшето образование.

1.1.2.1. Анализи на учебната документация.

От предоставените материали и от посещението на място ЕГ установи, че в ПН 3.8. Икономика, което функционира в рамките на ЦИУН на БСУ, се прилагат процедури и критерии за наблюдение, оценка и актуализация на учебните планове и програми. Всичко това е регулирано и стандартизирано в действащата **Система за оценяване и поддържане на качеството на обучението (СОПКО) и академичния състав на ВУ. Системата функционира като част от Интегрираната информационна система на ВУ**, която поддържа масиви от данни за учебни планове, изпълнение на хорариума, успеваемост на студентите, мобилност и други индикатори. Анализите се обобщават на равнище Деканат, Програмни координатори, отделите по качеството и се прави съпоставка с констатациите от проведените вътрешни и външни одити. За оценявания период са внесени и обсъдени **12 доклада по учебната документация и 10 работни семинара по отношение съдържанието и актуализацията на учебната документация.** В резултат на това за оценявания период:

- са въведени **10 нови дисциплини** и са направени **26 изменения в учебните планове** на специалностите в ПН 3.8 Икономика;

- променена е методиката на преподаване на 11 основни и специализиращи дисциплини на основата на компютризацията в обучението;

- въведена е нова езикова система за обучение и нови учебни програми, съобразно Европейската езикова рамка. **От 2011 г. са въведени изпити за придобиване на университетски сертификат по английски език.**

1.1.2.2. Административен контрол по състоянието на учебната документация.

В ЦИУН, където организационно функционира ПН 3.8 Икономика, контролните функции се осъществяват от Декана, Зам.-декана по учебната дейност и международното сътрудничество и от Програмните координатори. На това равнище системата за контрол е стикована с тази на университетско ниво - Зам.-ректора по учебната дейност, Комисията по качеството, Комисията по учебната дейност, Учебен отдел и служителите в отдел „Качество на обучението”. Функционалните задължения по информационно осигуряване на процедурите по анализ и контрол на учебната документация са на отдел „Информационно осигуряване”. Прави впечатление много добре организираната и силно документирана система за осъществяване на контрол по учебната документация и провеждане на учебния процес. Води се т.н. **”Отчет за несъответствията”** и тяхното срочно изпълнение е обвързано с общата оценка и системата за мотивация на преподавателския и обслужващ персонал. ЕГ установи, че са налице различни и ефективно действащи форми на административен контрол, който е много добре обвързан с препоръките от вътрешните и външните одити за състоянието на документацията. **За оценявания период са извършени 4 вътрешни одита** отнасящи се до състоянието и възможностите за актуализиране на учебната документация.

1.1.2.3. Налични данни (материали, програми и др.) от учебната документация на български и/или на чуждестранни ВУ, с приоритет от европространството на висшето образование.

При анализа на учебната документация, ЕГ установи наличието на съпоставимост спрямо водещи български и чуждестранни ВУ. Водещо в дейността на ЦИУН по отношение на ПН 3.8. Икономика и неговите специалности е постигане на съпоставимост спрямо европейски стандарти в съдържанието на учебните планове и програми и тези в УНСС и СА „Д. А. Ценов” - Свищов. За целта се акцентира върху работата по договори за международно сътрудничество и по международни проекти и програми, както и чрез анализ на учебната документация на водещи български и чуждестранни висши училища. ЕГ счита, че за това съдейства:

- участието БСУ като **член на Европейската асоциация на университетите** и като такъв периодично получава информация за развитието, тенденциите и водещите практики на европейското висше образование. Университетът има сключени 27 договора за международно сътрудничество, а Центърът по икономически и управленски науки има партньорски отношение с 138 организации в страната и чужбина.

- участието на БСУ в програмата на **Европейския съюз за сътрудничество в областта на образованието "Учене през целия живот"**, в подпрограмата за висше образование и мобилност ЕРАЗЪМ. По тази програма Центърът по икономически и управленски науки има сключени двустранни споразумения и **осъществява студентски и преподавателски мобилности с 18 университета**. За оценявания период повече от 52 % от преподавателите в ПН 3.8. Икономика са осъществили средно по две

посещения в различни университети-партньори и са представени 43 доклада от отделни преподаватели.

- **поддържането на актуална база данни с публичната учебна документация** на водещи български и чуждестранни висши училища, както и на университетите-партньори.

Не са представени данни за съответствие и степен на припокриване на учебните планове спрямо тези на водещи наши и чуждестранни ВУ.

1.1.2.4. Мнения на студенти и потребители.

В БСУ и ПН 3.8 Икономика има утвърдена практика да се проучва мнението на студентите и на потребителите на кадри. Проучването се основава на система от анкетни проучвания. Те се провеждат по стандартизирана методика и се извършват от отдел "Качество на обучението". За оценявания период са провеждани **4 типа анкетни проучвания относно учебната документация**: сред студентите за оценка на учебна дисциплина; сред студентите за оценяване на качеството на преподаване; сред работодатели; анкета сред завършили студенти.

Анкетните проучвания сред студентите са системни. Провеждат се в края на всеки семестър. За оценявания период са проведени повече от 180 анкети сред студентите в ПН 3.8 Икономика за оценяване на качеството на преподаване и на учебните дисциплини. Конкретните впечатления на ЕГ са, че **констатациите от тези доклади са един от важните критерии при атестирането на преподавателския състав и при определяне на индивидуалните им възнаграждения.**

Анкетните проучвания се провеждат ежегодно сред всички випускници на ВУ и ПН 3.8 Икономика в два варианта - **от 3 до 6 месеца и от 3 до 6 години след завършване на БСУ**. Резултатите от тези изследвания се представят в доклади, които се разглеждат от Учебно-научния съвет и Академичния съвет. Като цяло резултатите от тези анкетни проучвания са важен фактор за усъвършенстване и развитие на учебните планове и програми. Периодично се анкетират работодатели на випускници на Университета. Данните показват и утвърждаването на някои нови форми за установяване на становището на потребителите на кадри от ПН 3.8. Икономика - дискуссионни срещи и форуми. За оценявания период са **осъществени 22 дискуссионни форуми**. Форумът «Добри кариери» се организира от 2009 г. На него работодателите представят свои изисквания, предлагат работа и студентски стажове. Съвместно с Българския форум на бизнес лидерите се организират майсторски бизнес класове, на които студентите се запознават с мнението на работодателите и техните препоръки.

ЕГ установи, че в ПН 3.8 Икономика **има изградена система за проучване на мнението на студентите, завършилите студенти и потребителите на кадри**, което позволява информирано и целево управление на промените в образователната дейност.

Констатации по критерий 1.1:

Обучението на студенти в ОКС «Бакалавър» ПН 3.8 Икономика се осъществява в съответствие с мисията, целите и задачите на ВУ. Студентите получават знания и умения в съответствие с актуални обществени потребности и очаквания.

Учебните планове са разработени по стандартизирана форма и предлагат висока степен на избираемост.

Учебната документация периодично се анализира и актуализира, при което се отчита мнението на студентите и потребителите на кадри.

КРИТЕРИЙ 1.2. Обучението на студентите се осъществява от преподавателски състав с необходимия профил и квалификация.

1.2.1. Осигурен е изискваният минимум на хабилитирани преподаватели на ОТД.

1.2.1.1. Хабилитирани преподаватели на първи ОТД.

В ЦИУН и ПН 3.8. Икономика е изградена система от взаимосвързани процедури, правила и стимули, която да гарантира квалификацията, професионалното равнище и развитието на академичния състав. Това се осъществява чрез: Правилник за дейността на БСУ, Система за оценяване и поддържане на качеството на обучението и академичния състав, Правилник за атестиране на академичния състав и административния персонал, Правилник за организация на учебната дейност, Правилник за организацията на труда и Правилник за развитието на академичния състав в БСУ.

Обучението на студентите в ПН 3.8. Икономика се осъществява от 43 преподаватели, от които 40 са на първи основен трудов договор. Списъкът на академичния състав е приложен в края на доклада. От 43 преподаватели на ОТД, 23 (53,5%) са хабилитирани и 20 (46,5%) - нехабилитирани.

Таблица 1.3

Академичен състав на ОТД в ПН 3.8 Икономика

Брой преподаватели	на ПОТД	на ВОТД	Общо
Хабилитирани, в т.ч.	21	3	24
- Професори	6	-	6
- Доценти	15	3	18
Нехабилитирани	19	-	19
Общо	40	3	43

През оценявания период 5 преподаватели са получили академична длъжност “професор”, 7 – академична длъжност “доцент”, 1 преподавател е получил научна степен “доктор на науките” и 6 преподаватели – образователната и научна степен “доктор”. В резултат на това са настъпили следните благоприятни изменения в академичния състав на ПН 3.8 Икономика :

- Броят на хабилитираните преподаватели на ОТД е нараснал с **21 %**;
- Делът на хабилитираните преподаватели в академичния състав на ОТД е увеличен **от 43 % на 53,5 %**;

- В структурата на хабилитираните преподаватели е нараснал относителният дял на тези на академична длъжност «професор» - **от 11 % на 22 %;**

- **Намалена е средната възраст** на хабилитираните преподаватели на ОТД - от 55 г. през 2007 г. на 53 г. през 2012 г.

ЕГ констатира, че хабилитираните преподаватели на ПОТД провеждащи обучението в ПН 3.8. Икономика обезпечават 85 % от лекционните курсове в ОКС «Бакалавър». Делът на същите спрямо общият хорариум от часове е 90%, което напълно отговоря на чл. 17, ал. 2, т. 2 от ЗВО. **В сравнение с предходния период е постигнато по-пълно съответствие между профила на преподаваните дисциплини и хабилитационния профил на преподавателския състав.**

1.2.1.2. Хабилитирани преподаватели на втори ОТД

Хабилитираните преподаватели на втори ОТД са трима и провеждат 6% от лекционните курсове в ОКС «Бакалавър», ПН 3.8 Икономика. Средната възраст на преподавателите на втори ОТД е 50 г.

Констатации по критерий 1.2:

Обучението на студентите се осъществява от преподавателски състав основно на ОТД.

Относителният дял на хабилитираните преподаватели на ПОТД е 87,5%.

Хабилитираните преподаватели провеждат 85% от лекционните курсове.

Средната възраст на хабилитираните преподаватели на ОТД е 53 години.

КРИТЕРИЙ 1.3. За обучението на студентите е създадена, поддържа се и се развива материално-техническа и информационна база, специализирана за обучението в професионалното направление.

1.3.1. Разполага се с необходимата материално-техническа база за обучението в съответствие със спецификата на ОКС в професионалното направление: аудиторна и лабораторна площ за учебна заетост, друга специализирана за обучението учебна база.

1.3.1.1. Аудиторна площ за учебна заетост в кв.м. на 1 студент, обучаван в ОКС, съгласно изискванията на РИОКОЗ

БСУ има нова и съвременна учебна сграда с обща разгърната площ от 22 494 кв.м. Независимо, че изходното състояние на материално-техническата база на БСУ е високо, през анализирания период са направени допълнителни подобрения: закупено е ново модерно обзавеждане и са преоборудвани 30 учебни зали; преоборудвани са 14 от специализираните зали; изградени и оборудвани са 3 нови компютърни класа със 102 места и други подобрения. От предоставената информация и непосредствените впечатления при посещението, ЕГ констатира следните количествени показатели за осигуреността на обучението:

- обща полезна площ на 1 студент – 10,28 кв.м.

- обща полезна площ на 1 студент редовно обучение – 16,61 кв.м.

- обща учебна площ на 1 студент – 3,32 кв.м.

- общата учебна площ на 1 студент редовно обучение – 5,37 кв.м.

1.3.1.2. Брой работни места за аудиторна и лабораторна работа на 100 студенти, с които се разполага в професионалното направление

Материално-техническото обезпечаване на учебния процес показва, че на 100 студенти се падат 174 места, а на 100 студенти редовно обучение - 281 работни места. Посочените данни дават основание за извода, че материалната база на ВУ и тази за целите на ПН 3.8 Икономика има значително по-висок капацитет за учебна дейност от броя на обучаваните студенти.

1.3.1.3. Лабораторна площ за изследователска дейност в кв.м. на 1 преподавател на ОТД, с която се разполага в професионалното направление

ЕГ констатира, че за всички преподаватели, работещи на ОТД в ПН 3.8 Икономика на БСУ са осигурени работни кабинети, компютърна техника, софтуер и достъп до интернет. Един преподавател на ОТД разполага средно с 16,3 кв.м. площ за изследователска дейност в работните кабинети и в специализираните лаборатории.

1.3.1.4. Характеристика на друга специфична база (за нуждите на обучението в ОКС или професионалното направление като цяло)

През оценявания период 37 учебни зали с общ капацитет 2102 места са оборудвани с мултимедийни комплекси. Изградени са 3 нови компютърни класа, като два от тях са изцяло за нуждите на студентите от специалностите в ПН 3.8. Икономика. За прилагане на специфични методики по определени дисциплини от ПН 3.8 Икономика са оборудвани и се използват:

- 5 специализирани учебни зали, в които се разполага със специализиран софтуер в областта на счетоводството, финансите и маркетинга, бизнескомуникациите, управлението, учебна съдебна зала;
- 2 езикови фонетични лаборатории;
- зали за самостоятелна подготовка на студентите и за работа по курсови проекти в библиотеката и компютърен кабинет със свободен достъп.

За подпомагане на учебния процес и за обслужване на студентите в БСУ има книжарница, размножителна база, зала за спорт и фитнес, лекарски кабинет, банков офис, ресторант, подземен и надземен паркинг. През акредитационния период БСУ е изградил модерно общежитие от хотелски тип за преподаватели и студенти.

ЕГ констатира, че **ЦИУН разполага с достатъчна и съобразена с потребностите специализирана учебна база** за осигуряване на обучението и социално-битовото обслужване на студентите и преподавателите в професионалното направление.

1.3.2. Разполага се с необходимата информационна база за обучение: библиотека, компютърна база, информационни центрове, център за дистанционно обучение

1.3.2.1. Брой компютри на 100 студенти за обучение в ОКС

БСУ, ЦИУН и ПН 3.8. Икономика разполагат с модерна университетска информационна система, която осигурява обучението и изследователската дейност на студенти и преподаватели. През оценявания период са създадени нови софтуерни продукти: система за студентско състояние, учебни планове и мобилност – Students, Банков модул, система за електронно управление на учебните графици; система за регистрация на кандидат-студенти; система за online кандидатстване; електронен регистър на издадени дипломи; система за академичния състав – Teachers; информационна система за университетска активност; документация по ISO 9001; нова Интернет страница; web-приложение Електронни услуги.

За оценявания период е осигурен необходимия брой компютри за целите на учебния и изследователския процеси. Предоставените данни показват:

- на 100 студенти средно приравнен брой се падат 24,5 компютри, а в компютърните класове тяхния брой е 13,2.;
- за последните пет години общият брой на компютрите е нараснал 1,65 пъти, а в компютърните зали – 2,48 пъти.

1.3.2.2. Площ в кв.м. на компютърни зали на 100 студенти, ползвани за обучение в ОКС

Предоставите данни показват, че в компютърните зали на 100 студенти редовно обучение се падат 42,54 кв.м., а на 100 студенти средно приравнен брой - 26,33 кв.м. Това и политиката на ръководството на ВУ по отношение на компютъризацията на учебния, изследователския, административния и управленския процеси следва да се оцени положително.

1.3.2.3. Поддържане на актуалността на библиотечния фонд на професионалното направление и периодичното му обновяване

Значим фактор за качествен процес в цялостната дейност на ЦИУН и ПН 3.8 Икономика е дейността и потенциала на Университетската библиотека. Тя е с площ от 1800 кв. м. и разполага с три читални с общо 83 читателски места, използвани от студентите в ПН 3.8 Икономика. Библиотечният фонд се състои от 83545 тома книги, периодични издания на български и чужди езици и нетрадиционни носители. От тях в областта на икономиката са 17 965 тома (21,5%). За периода 2007 – 2012 г. придобитите библиотечни единици по икономика са 3042 тома (17%), а новопридобитите библиотечни единици на електронни носители – 117, съответно 79,5%. Обращаемостта на библиотечния фонд е 1,9 пъти, поради значителният брой нови и търсени заглавия, в т.ч.и в областта на ПН 3.8 Икономика – финанси, маркетинг, счетоводство, управление, бизнес администрация. ЕГ счита за необходимо да се увеличи обемът и делът на новите основни и специализирани учебни пособия и публикации в ПН 3.8 Икономика – особено в специализираните области на финансите, маркетинга и счетоводството.

ЕГ констатира, че качеството на предлаганите услуги в библиотеката на БСУ се контролира от СУК чрез ежегодни анкетни проучвания за потребностите и удовлетвореността на студентите и преподавателите от обслужването.

1.3.2.4. Използваемост на информационните центрове от студентите в ОКС

Използването на информационните ресурси в ПН 3.8. Икономика се осъществява на високо технологично равнище. В сградата на Университета функционира високоскоростна локална мрежа с пълен достъп до Интернет. За оценявания период скоростта на достъп до Интернет се е увеличила 35 пъти. Изградена е безжична мрежова инфраструктура – Wireless, която се ползва от около 2000 потребители – студенти и преподаватели. Информационната система на ВУ осигурява свободен, лесен и бърз достъп до информационните ресурси от всички легитимни ползватели, независимо къде се намират – във или извън Университета. През сайта на БСУ е осигурен достъп до голяма част от информацията в информационните мрежи на Университета. На тази основа е постигнат пълен и свободен достъп до информационните масиви на библиотеката. Напълно и свободно може да се ползва и създадената през последните 5 г. база от 59876 аналитично описани заглавия от периодични издания и научни сборници от фонда на библиотеката, от който 23000 (38,4%) са в областта на икономиката. Чрез сайта на университетската библиотека е осигурен свободен достъп до базите от данни ProQuest, Scopus, ScienceDirect, Web of Knowledge, с което се осигурява on-line достъп до пълния текст на статии от научни списания от фондовете на най-престижните библиотеки в света. Във ВУ е налице и се ползва от студенти и преподаватели в ПН 3.8. Икономика Интернет приложение «Електронни услуги» <https://www.bfu.bg/e-services/>, което позволява пълен и свободен достъп до създадената от преподавателите база „Учебни материали”.

ЕГ оценява положително дейността по разширяване на електронното обучение като съвременно средство за подпомагане самостоятелната работа и за интерактивно взаимодействие между преподавателите и студентите в процеса на обучение. За целта успешно е въведена платформата Moodle. Организацията на електронното обучение се извършва от Център за дистанционно обучение.

В обучението на студентите и в научноизследователската работа на преподавателите от ПН 3.8. Икономика успешно се използват счетоводни програми за обучение - АЖУР и ПлюсМинус, софтуерни решения за управление на бизнес процеси и взаимоотношения с клиенти - Microsoft CRM и Microsoft Dynamics NAV, продуктите Adobe® Systems–CS3 Desigh Premium. Използват се програми SPSS, Maximizer и българския Insider, електронни валутни платформи OANDA, MATAF, Plus500, Trader, FOREX, интернет базирани симулационни системи за борсова търговия, делови игри и симулации и други.

Констатации по критерий 1.3:

ВУ разполага със съвременна материално-техническа и информационна база.

Библиотеката разполага със съвременна икономическа литература и периодика. През оценявания период са постъпили значителен брой библиотечни единици на електронен носител (117).

Осигурена е компютърна и софтуерна обезпеченост на студенти и преподаватели. Използват се модерни софтуерни продукти, информационни технологии и ресурси за провеждане на качествено обучение и изследователска дейност.

КРИТЕРИЙ 1.4. Обучението на студентите отговаря и се придържа към съвременните методи на преподаване и оценяване на постиженията им.

1.4.1. Изградена е организация за поддържане и развиване на съвременните методи в преподаване на учебния материал и водене на практическите занятия и за оценяване на постиженията на студентите

1.4.1.1. Общоуниверситетски конференции и научни семинари за обсъждане на проблемите, свързани с осъвременяване на методите на преподаване; редовни обучения на преподавателите за въвеждане на съвременни методи на преподаване; % практически занятия

За оценявания период в ЦИУН и ПН 3.8. Икономика е осъществена целенасочена дейност по въвеждането на съвременни методи на преподаване и усвояване в учебния процес. Проведени са три общоуниверситетски и международни конференции (2008, 2010 и 2011 г.) по ключови въпроси на осъвременяване на методите на обучение. В рамките на други три конференции на тема “Съвременни управленски практики”, методите на обучение са анализирани и изследвани по отношение на релацията ”ВУ – професия – практика”. В рамките на действащите програмни съвети в ЦИУН редовно се провеждат семинари, отразяващи спецификата на методите на преподаване в областта на Финансите, Маркетинга и Счетоводство.

Работата по международни проекти и проведените по тях 2 конференции - „Иновативен подход към обучението във виртуалния свят” по проект AVATAR, "Обучение по безопасност и сигурност в туризма" по едноименния проект и семинар – “E-learning for All” са използвани за усъвършенствуване на методите и методиката на преподаване.

ЕГ констатира провеждането на задължително ежегодно обучение на преподавателите от ПН 3.8 Икономика за използване на възможностите на информационните технологии в образованието, електронното обучение и електронното менторство.

В ПН 3.8 Икономика средно 47 % от учебния хорариум е в семинарни занятия и е практически ориентиран. При 89 % от дисциплините се използват мултимедийни продукти; 39 % от учебните часове протичат изцяло или частично в специализирани и/или компютърни зали с използване на приложни програми и специфичен софтуер; за 3/4 от преподаваните дисциплини има публикувани учебни курсове, методически единици, отделни материали и пособия в платформата за електронно обучение Moodle.

Използването на съвременни методи и форми на обучение се стимулира чрез действащата СОПКО във ВУ.

1.4.2. Периодично се анализират и огласяват резултатите, свързани с методите на преподаване и оценяване на постиженията на студентите, като се взема предвид и студентското мнение

1.4.2.1. Мнението на студентите за нивото на получените знания, съдържанието на учебния план, методите на преподаване, за перспективите за работа по специалността и съответните препоръки

В ЦИУН и ПН 3.8. Икономика функционира добре изградена система за проучване мнението на студентите относно съдържанието на учебния план, методите на преподаване и степента на подготовка за професията. Ежегодно се провеждат 3 вида анкети за: оценка на учебна дисциплина, качество на преподаване, оценяване по дисциплини. За оценявания период са проведени 180 анкетни проучвания и са представени обобщени доклади на Декана, Ректора и целево на отделните преподаватели. Извършените последни проучвания показват, че: 83% от студентите се чувстват удовлетворени от учебните дисциплини; 90 % смятат изучаваните учебни дисциплини за полезни; 86 % са посочили, че преподавателите стимулират творческото мислене; 75 % от студентите смятат, че прилаганите методи са ги провокирали с нови идеи и гледни точки; 75 % от студентите са потвърдили, че преподавателите са предоставили учебни материали в сайта форма.

В анкетите на студентите, в т.ч. и на завършилите студенти, са **направени предложения, отнасящи се до още по-широко използване на специализиран софтуер по счетоводни дисциплини и разширяване на чуждоезиковата подготовка.**

1.4.3. Осигурена е мобилност на студентите чрез частично обучение в избрано от тях ВУ в страната и чужбина

1.4.3.1. Студенти, провели частично обучение по ОКС в други ВУ у нас и в чужбина

В ЦИУН е създадена организация за международна мобилност на студенти. Определени са следните изисквания: много добър успех; ниво на владение на съответния език; изявени творчески търсения по специалността; интерес към научна работа. За оценявания период **17 студенти** от различни специалности на ПН 3.8 Икономика са били на обучение за 1 семестър по програма «Еразъм». Тези мобилности са извършени в партньорски университети от Германия, Испания, Португалия, Шотландия, Чехия и Турция. Проведените анкети с тези студенти показват висока степен на удовлетвореност и едновременно с това необходимост от търсене на по-голямо съответствие с учебните планове на приемащите чуждестранни ВУ. Това обаче трябва да става внимателно, тъй като може да доведе до липса на национална специфика и не това е причината за слабото участие на студенти в обученията по програма „Еразъм“.

За оценявания период в ЦИУН и ПН 3.8 Икономика са приети за обучение **52 студенти** от други ВУ от гр. Бургас и страната. Налице е и се прилага утвърдена процедура по признаване и трансфер на образователни кредити и периоди на обучение.

Констатации по критерий 1.4:

В ПН 3.8 Икономика се използват съвременни методи при обучението на студентите.

Учебната документация периодично се анализира и актуализира, като се отчита мнението на студентите.

Създадена е организация за мобилност и обучение по програми за обмен на студенти, но осъществената мобилност през оценявания период е ниска.

КРИТЕРИЙ 1.5. Полагат се специални грижи за високото качество на обучението по профилиращите дисциплини

1.5.1. Профилиращите дисциплини се водят от преподаватели на първи ОТД

1.5.1.1. Брой на преподавателите на първи ОТД, които водят профилиращите дисциплини, отнесен към общия брой на профилиращите дисциплини

Във ВУ и ЦИУН кадровата политика е насочена към увеличаване и обезпечаване на обучението с преподаватели работещи на първи ОТД. В ПН 3.8 Икономика профилиращите дисциплини обезпечават на студентите базовите и основните знания за упражняване на професията. Поради това те **имат статут на задължителни** в съответните учебни планове. В ПН 3.8 Икономика, броят на преподавателите на първи ОТД, които водят профилиращи дисциплини, отнесен към броя на тези дисциплини е много висок - **95%**.

1.5.2. Учебници, учебни пособия и материали за обучението, които са разработени от преподаватели от професионалното направление

1.5.2.1. Брой на профилиращите дисциплини, които са осигурени със собствени учебници, учебни пособия и материали за обучение, отнесен към общия брой на профилиращите дисциплини

За оценявания период издадените собствени учебници, учебни пособия и материали осигуряват **96%** от профилиращите дисциплини в професионалното направление. От тях **42%** са предоставени за ползване в електронен вариант посредством платформата за електронното обучение Moodle. ЕГ констатира, че този процес се контролира чрез системата за **атестиране на преподавателите** и техните индивидуални възнаграждения. В резултат на това за оценявания период **1 преподавател** е публикувал средно **2,68 учебници, учебни помагала и пособия**.

А 2. ЗА ОКС „МАГИСТЪР“

КРИТЕРИЙ 1.1. Обучението на студентите се провежда според изискванията по образователно-квалификационни степени и съгласно образователната мисия, цели и задачи на ВУ.

1.1.1. Има необходимата учебна документация по образователно-квалификационни степени и форми на обучение. Има организация за разработване и одобрение на учебната документация за всички образователни степени и форми на обучение.

Обучението в ОКС „Магистър” в ПН 3.8 Икономика е в съответствие с Наредбата за държавните изисквания за придобиване на висше образование и на Наредбата за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити. Магистърските програми са с продължителност **3 семестъра**, общ хорариум от 300 ч. и получаване на 75 кредита, 15 от които за разработка и защита на дипломна работа. За обучаваните от други професионални направления продължителността на обучението е **5 семестъра**, общият хорариум е 620 ч. и получаване на 135 кредита, 15 от които за разработка и защита на дипломна работа. Магистърското обучение е изцяло в **задочна форма**. Защитите на дипломните защиты се провеждат пред държавни изпитни комисии, съставени от хабилитирани преподаватели, включително и от преподаватели от други висши училища.

Съгласно чл. 10, ал. 1, т. 3 от Наредбата за държавните изисквания за придобиване на ОКС «Магистър» са изготвени учебни планове за завършили степен «Бакалавър» в други специалности, други професионални направления и други области на висше образование. По тези учебни планове студентите преминават и допълнително обучение, включващо определени задължителни базови дисциплини - Икономика, Счетоводство, Маркетинг, Основи на управлението, Публични финанси и др., което е видно от предоставените материали.

В ЦИУН и ПН 3.8 Икономика има изградена организация за разработване и одобрение на учебната документация, която е описана в Глава II от Правилника за организацията на учебната дейност в БСУ. Квалификационната характеристика и учебният план се изготвят от осигуряващия Програмен съвет. Те се приемат от Академичния съвет по предложение на Учебно-научните съвети на основните звена. Учебната програма се съставя от преподавателя или преподавателския екип. Приема се от Учебно-научния съвет по предложение на осигуряващия Програмен съвет. Годишният график на учебния процес се определя със заповед на Ректора.

1.1.1.1 Стандарти за разработване на учебна документация за обучение в застъпените ОКС – квалификационни характеристики, учебни планове и програми по ОКС, чието съдържание и качество са в съответствие с целите на професионалното направление.

В ЦИУН и ПН 3.8 Икономика има изградена цялостна система за разработване и утвърждаване на учебната документация за ОКС «Магистър», съответна на тази за ОКС «Бакалавър». Обучението за придобиване на ОКС «Магистър» по 3-те

действащи и предлаганите 3 нови програми – «Банков мениджмънт», «Маркетинг и управление на туристическия бизнес», «Бизнес проекти и предприемачество» е изградено на базата на една еволюция на специализиращата подготовка в съответните области и е ориентирано към магистърски програми с интердисциплинарна насоченост. ЕГ смята, че отделни нови магистърски учебни планове могат да бъдат усъвършенствани (например програмата «Бизнес проекти и предприемачество»).

Учебната документация на магистърските програми отговаря на утвърдените във ВУ стандартни формати. Те отразяват спецификата в обучението и формирането на специализирани знания, умения и компетенции. **Прави впечатление, че магистърските програми включват само задължителни учебни дисциплини. Би било удачно в тях да се включат и избираеми такива.**

ЕГ счита, че учебната документация за обучението в ОКС «Магистър» е в съответствие с представените в доклада-самооценка образователни цели на ПН 3.8. Икономика, изискванията на ЗВО и нормативната база за неговото приложение.

1.1.1.2. Съотношение на задължителните, избираемите и факултативните дисциплини.

При анализа на дисциплините в учебния процес за ОКС «Магистър» в ПН 3.8. Икономика, ЕГ констатира, че всички дисциплини **са посочени като задължителни**. Налице са и съгласно Правилника за организацията на учебната дейност на ВУ студентите могат да изучават **факултативни дисциплини, от които да получават допълнителни кредити**. За допълнително избраните факултативни дисциплини те не заплащат допълнителни такси.

1.1.2. Периодично се анализира и обновява действащата учебна документация, като се взема предвид студентското мнение, мнението на потребителите и съвместимостта ѝ с документацията от европейското пространство на висшето образование.

1.1.2.1. Анализи на учебната документация.

От предоставените материали и личните впечатления, ЕГ установи, че в ОКС «Магистър» на ПН 3.8. Икономика, което функционира в рамките на ЦИУН на ВУ, се прилагат процедури и критерии за наблюдение, оценка и актуализация на учебните планове и програми. Всичко това е регулирано и стандартизирано в действащата Система за оценяване и поддържане на качеството на обучението (СОПКО) и академичния състав на ВУ. Системата поддържа масиви от данни за учебни планове, изпълнение на хорариума, успеваемост на студентите, мобилност и други индикатори, обект на стандарта за наблюдение на учебната документация. Анализите се обобщават на равнище отдел «Качество», Програмни координатори и Деканат и се обвързват с констатациите от вътрешните и външните одити. За оценявания период са внесени и обсъдени 12 доклада по учебната документация в Деканата и 10 работни семинара по отношение съдържанието и актуализацията на учебната документация. В резултат на това се установи, че за оценявания период:

- успешно функционират трите магистърски програми (МП), в които са въведени 11 нови дисциплини и са направени 17 изменения в учебните планове;
- подготвена е и е налице пълна учебна документация на 3 нови МП, в които като цяло **фигурират 28 нови специализиращи дисциплини.**
- Няма дублиране на наименованието на дисциплините спрямо това в ОКС «Бакалавър».

1.1.2.2. Административен контрол по състоянието на учебната документация.

В ЦИУН, където организационно функционира ПН 3.8. и неговите магистърски програми, контролните функции се осъществяват по аналогичен начин на този в ОКС „Бакалавър“.

1.1.2.3. Налични данни (материали, програми и др.) от учебната документация на български и/или на чуждестранни ВУ, с приоритет от европространството на висшето образование.

При анализа на учебната документация в ОКС “Магистър” ЕГ установи наличието на сравнимост и постигната висока съпоставимост спрямо водещи български и чуждестранни ВУ. Приоритетна е съпоставимостта спрямо европейските стандарти в съдържанието на учебните планове и програми и тези в УНСС и СА „Д. А. Ценов“-Свищов. За това допринася работата по договори за международно сътрудничество, по международни проекти и програми, както и пренасянето на положителен опит. За оценяваният период това се постига по аналогичен начин като в ОКС „Бакалавър“.

1.1.2.4. Мнения на студенти и потребители.

Посоченото и анализирано състояние на проучването на мнението на студенти и потребители в частта за ОКС „Бакалавър“ фактически включва и анкетите със студенти в ОКС „Магистър“ (обучавани в момента и завършили) и работодатели.

КРИТЕРИЙ 1.2. Обучението на студентите се осъществява от преподавателски състав с необходимия профил и квалификация.

1.2.1. Осигурен е изискваният минимум на хабилиитирани преподаватели на ОТД.

1.2.1.1. Хабилиитирани преподаватели на първи ОТД.

Към момента на оценяването хабилиитираните преподаватели на първи ОТД във ВУ и по-точно в ПН 3.8. Икономика обезпечават средно **88,7 %** от общия хорариум и **91 %** от лекционните курсове в ОКС «Магистър».

Това напълно отговоря и чувствително превъзхожда изискванията на ЗВО (чл. 17 ал. 2 т. 2). Средната възраст на преподавателския състав е 52 г.

1.2.1.2. Хабилитирани преподаватели на втори ОТД

Съгласно предоставените данни, хабилитираните преподаватели на втори ОТД провеждат 11,3 % от общия хорариум и само 9 % от лекционните курсове в ОКС «Магистър». Средната възраст на преподавателския състав на втори ОТД е 50 г.

КРИТЕРИЙ 1.3. За обучението на студентите е създадена, поддържа се и се развива материално-техническа и информационна база, специализирана за обучението в професионалното направление.

1.3.1. Разполага се с необходимата материално-техническа база за обучението в съответствие със спецификата на ОКС в професионалното направление: аудиторна и лабораторна площ за учебна заетост, друга специализирана за обучението учебна база.

1.3.1.1. Аудиторна площ за учебна заетост в кв.м. на 1 студент, обучаван в ОКС, съгласно изискванията на РИОКОЗ

Данните за аудиторната площ за учебна заетост съответстват на тези посочени в частта за ОКС „Бакалавър“. Същото се отнася и за следните критерии и показатели:

1.3.1.2. Брой работни места за аудиторна и лабораторна работа на 100 студенти, с които се разполага в професионалното направление

1.3.1.3. Лабораторна площ за изследователска дейност в кв.м. на 1 преподавател на ОТД, с която се разполага в професионалното направление

1.3.1.4. Характеристика на друга специфична база (за нуждите на обучението в ОКС или професионалното направление като цяло)

1.3.2. Разполага се с необходимата информационна база за обучение: библиотека, компютърна база, информационни центрове, център за дистанционно обучение

1.3.2.1. Брой компютри на 100 студенти за обучение в ОКС

1.3.2.2. Площ в кв.м. на компютърни зали на 100 студенти, ползвани за обучение в ОКС

1.3.2.3. Поддържане на актуалността на библиотечния фонд на професионалното направление и периодичното му обновяване

1.3.2.4. Използваемост на информационните центрове от студентите в ОКС

КРИТЕРИЙ 1.4. Обучението на студентите отговаря и се придържа към съвременните методи на преподаване и оценяване на постиженията им.

1.4.1. Изградена е организация за поддържане и развиване на съвременните методи в преподаване на учебния материал и водене на практическите занятия и за оценяване на постиженията на студентите

1.4.1.1. Общоуниверситетски конференции и научни семинари за обсъждане на проблемите, свързани с осъвременяване на методите на преподаване; редовни обучения на преподавателите за въвеждане на съвременни методи на преподаване; % практически занятия.

ЕГ констатира, че през 2008, 2010 и 2011 г. са проведени три общоуниверситетски и международни конференции по ключови въпроси на

осъвременяването на методи на обучение. В рамките на други три проведени конференции на тема „Съвременни управленски практики” са изследвани и изведени предложения за усъвършенстване методите на обучение в трите магистърски програми. Чрез програмните съвети в ЦИУН редовно се провеждат семинари, отразяващи спецификата на методите на преподаване в магистърските програми по Финанси, Маркетинг и Счетоводство. ЕГ констатира провеждането на задължително ежегодно обучение на преподавателите от ПН 3.8 Икономика за използване на възможностите на технологиите в образованието, електронното обучение и електронното менторство.

Работата по международни проекти и проведените по тях 2 конференции - „Иновативен подход към обучението във виртуалния свят” по проект AVATAR, "Обучение по безопасност и сигурност в туризма" по едноименния проект и семинар – “E-learning for All” са използвани за усъвършенстване на методите и методиката на преподаване в ОКС “Магистър”. По-конкретният анализ показва, че:

- семинарни занятия се водят по **4 дисциплини** общо в 3-те МП, като средно този хорариум е около 15% от общата заетост. Значително по-висок е този процент за МП “Маркетинг” – 21,6% и МП “Счетоводство”.

Средно в магистърско обучение:

- **57%** от учебния хорариум е в семинарни занятия и е практически ориентиран;
- при **91 %** от дисциплините се използват мултимедийни продукти;
- **39%** протичат изцяло или частично в специализирани и компютърни зали, с приложни програми и специфичен софтуер,

1.4.2. Периодично се анализират и огласяват резултатите, свързани с методите на преподаване и оценяване на постиженията на студентите, като се взема предвид и студентското мнение

1.4.2.1. Мнението на студентите за нивото на получените знания, съдържанието на учебния план, методите на преподаване, за перспективите за работа по специалността и съответните препоръки

Мнението на студентите от ОКС „Магистър“ се проучва чрез система, аналогична на тази в ОКС „Бакалавър“.

1.4.3. Осигурена е мобилност на студентите чрез частично обучение в избрано от тях ВУ в страната и чужбина

1.4.3.1. Студенти, провели частично обучение по ОКС в други ВУ у нас и в чужбина

В ЦИУН е създадена организация на международна мобилност на всички желаещи студенти. В нея са определени изисквания по отношение на това участие: много добър успех; ниво на владеене на искания език; изявени творчески търсения по специалността; интерес към научна работа. Този вид мобилност определено се затруднява от задочната форма при магистърското обучение. За оценявания период в ЦИУН и ПН 3.8 Икономика са приети за обучение **52 студенти от други ВУ от гр. Бургас и страната, като 7 от тях са в МП “Счетоводство” и МП “Финанси”.**

Налице е и се прилага утвърдена процедура по признаване и трансфер на образователни кредити и периоди на обучение.

КРИТЕРИЙ 1.5. Полагат се специални грижи за високото качество на обучението по профилиращите дисциплини

1.5.1. Профилиращите дисциплини се водят от преподаватели на първи ОТД

1.5.1.1. Брой на преподавателите на първи ОТД, които водят профилиращите дисциплини, отнесен към общия брой на профилиращите дисциплини

Профилиращите дисциплини в МП имат статут на задължителни в съответните учебни планове. ЕГ констатира, че 95% от преподавателите на първи ОТД водят профилиращи дисциплини.

1.5.2. Учебници, учебни пособия и материали за обучението, които са разработени от преподаватели от професионалното направление

1.5.2.1. Брой на профилиращите дисциплини, които са осигурени със собствени учебници, учебни пособия и материали за обучение, отнесен към общия брой на профилиращите дисциплини

Предоставените данни сочат, че **96%** от профилиращите дисциплини в МО са обезпечени със собствено издадени учебници и учебни помагала. **42%** тях са предоставени за ползване в електронен вариант в платформата за електронното обучение **Moodle**. Същевременно в предлаганите 3 нови магистърски програми се появяват **24 нови дисциплини**. Това изисква засилено внимание към подготовката на учебници и учебни помагала по тях, или осигуряването им чрез закупуване, библиотечен обмен, в т.ч. и в електронен вариант.

Обща оценка на сфера 1. Образователна дейност

Анализът на документацията, личните впечатления на ЕГ и допълнителната информация дават основание за следните изводи по отношение на образователната дейност за специалностите от ПН 3.8 “Икономика“ в БСУ:

1. Образователният процес се провежда в съответствие с изискванията на ЗВО и тези за провеждането му в ОКС “Бакалавър” и ОКС “Магистър“. И на двете равнища обучението в ЦИУН е в съответствие с мисията, целите и задачите на ВУ. Създадена е и ефективно функционира цялостна система за организация на образователния процес. Има необходимата учебна документация в пълния ѝ вид и съдържание. Функционира вътрешна организация за разработване, утвърждаване и въвеждане на същата в реалния учебен процес. Поддържат се структурните съотношения в учебния хорариум, като те по-ясно са изразени при ОКС “Бакалавър”. Цялата учебна документация се основава на разработени стандарти и стандартизирани формати, които са в основата на контрола по качеството.

2. Периодично се обновява учебната документация, както под влияние на развитието на теорията и бизнес практиката, така и с отчитане становището на студентите, бизнеса и работодателите. Това се отнася за двете ОКС. Учебната документация и най-вече учебните планове са анализирани за оценявания период на 43 заседания на ЦИУН и на Програмните съвети. Административният контрол се осъществява на базата на дейността на специализирана структура във ВУ и ПН 3.8 Икономика и е ефективен, тъй като по определена система е обвързан с мотивацията на академичния състав и индивидуалното възнаграждение. Налице са данни за значително и ефективно партньорство с ВУ от страната и чужбина. Силни са партньорските връзки с УНСС, СА "Д. А. Ценов" - Свищов и НБУ. Налице са 180 анкетирания относно становищата на студенти и представители на практиката.

3. Обучението на студентите в специалностите от ПН 3.8 Икономика се осъществява от преподаватели с необходимата квалификация, като същевременно през анализирания период е реализирана успешно програма за развитие на академичния състав. Увеличава се значително собственото възпроизводство на хабилитиран преподавателски състав. Налице е и положително развитие във възрастовия състав на преподавателите. Числеността и структурата на академичния състав отговаря на изискванията на ЗВО.

4. За обучението на студентите и в двете ОКС е налице изключително добра материална база и са създадени много добри условия за обучение, включително социални такива. Общата площ на базата е от 22494 кв.м. Създадена е собствена хотелска база. Функционират 37 мултимедийни учебни зали с 2012 места. Библиотечният фонд е от 83545 единици, като 21,5 % от него е в областите на ПН 3.8. Икономика. Функционира пълен и високоскоростен Интернет и Интранет. На базата на платформата Moodle е подготвен Център за дистанционно обучение. Всички образователни показатели на 1 студент и на 100 студента са над т.н. „достатъчно равнище”.

5. Обучението отговаря в голяма степен на съвременните методи на преподаване и оценяване. Проведени са 5 силно специализирани форума, в т.ч. и международни, относно усъвършенствуване на методите и методиката на преподаване за ПН 3.8. Икономика. Над 85% от преподавателите използват активни методи на обучение. Значително е увеличено софтуерното включване, особено в МП. Проведени анкетни проучвания за учебния процес показват, че 83% от анкетираните студенти са удовлетворени от учебния процес, 75 % са мотивирани и провокирани за иновативност.

6. Учебният процес е осигурен с необходимите съвременни информационни ресурси – библиотека с достатъчен брой библиотечни единици по икономика; електронни бази данни; софтуерни програми; неограничен и постоянен интернет достъп.

7. В ПН 3.8 Икономика се полагат системни грижи за поддържане на високо качество на професионалната подготовка на студентите. Акцентира се на

профилиращите дисциплини, които на 95% се водят от хабилитирани преподаватели на ОТД. Има висока собствена обезпеченост с учебници и учебни помагала, 42 % от които са в електронен вариант.

8. Забелязват се възможности за известно реструктуриране на учебните планове и квалификационните характеристики (например изнасяне на финансови дисциплини в предходен семестър, включване на избираеми дисциплини в магистърските учебни планове, по-ясно формулиране в квалификационните характеристики на специфичните за всяка специалност знания и умения).

9. Като незадоволителна се оценява студентската мобилност по програма „Еразъм“.

СФЕРА 2. НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

КРИТЕРИЙ 2.1.А В професионалното направление се организира, поддържа и развива научноизследователска дейност на преподавателския състав.

2.1.1.А Осигурява се включването на преподавателите от професионалното направление в изпълнението на изследователски проекти.

2.1.1.1.А Възможности за включване на преподавателите в изследователска дейност.

Научноизследователската дейност в БСУ има за цел да създава благоприятна и конкурентна среда за развитието и квалификацията на преподавателите, като стимулира научните изследвания, популяризира научните резултати и поощрява приложението им в обучението на студентите, в бизнеса и в публичната администрация.

За организацията и управлението на научноизследователската дейност в БСУ съществува официално приет ред, регламентиран в редица нормативни документи. Механизмите, заложи в тези нормативни актове, имат за цел да се създава благоприятна среда за включване на академичния състав и студентите в научноизследователската дейност, да се постига висока творческа активност и качествени и значими научни резултати, както и да се стимулира професионалното и квалификационното развитие на академичния състав и интегрирането на резултатите от научните изследвания в образователния процес и практиката.

В изпълнение на препоръката при предходната програмна акредитация научните изследвания на преподавателите от професионалното направление да се насочат към значими проблеми за икономиката е приета **Програма за научни изследвания** със стратегическо значение, в която са определени приоритетните направления на научноизследователската дейност в БСУ и конкретно на изследванията в областта на икономическите и управленските науки:

- Програмата се конкретизира с планове за научноизследователската дейност, чието изпълнение се контролира и отчита ежегодно.

- В БСУ е въведена премиална система, която обвързва възнаграждението на преподавателите и с резултатите от научноизследователската работа.

- Центърът по икономически и управленски науки (ЦИУН) е приел допълнителни изисквания към кандидатите за заемане на академични длъжности по отношение на участието в изследователски проекти и научноизследователската дейност.

- Ежегодно се провеждат работни семинари с цел: по-ефективно обвързване на изследователската работа със значими проблеми; повишаване на компетентностите и мониторинг на резултатите; осигуряване на възможности за прилагане на резултатите от научноизследователската работа в обучението.

- За представяне и оценка на резултатите от научноизследователската дейност на преподавателите се провеждат годишни научни сесии на БСУ.

Научноизследователската дейност в БСУ се планира, организира, финансира, оценява и отчита на три равнища – образователни програми, основни звена и Университет. Тя се ръководи непосредствено от зам.-ректора по НИД. В ЦИУН ръководството на научноизследователската дейност се извършва от заместник-декана по НИД, подпомаган от програмните координатори.

Планирането и отчитането на научноизследователската дейност се извършват ежегодно и включват: индивидуален план и отчет за НИД; план и отчет за научноизследователската дейност на ЦИУН; план и отчет за научноизследователската дейност в БСУ.

Ежегодно се приемат план и отчет за финансирането на научноизследователската дейност от различни източници и ресурси. Финансирането на участието на академичния състав в научни форуми **е нелимитирано** – ЦИУН поема изцяло разходите по участието във всички заявени от преподавателите научни форуми, както и разходите по докторантурите и хабилитационните процедури. Има и утвърдени правила за участие в международни форуми. За стимулиране на творческата активност се отпускат безлихвени кредити за издаване на учебници, учебни помагала и други печатни издания, съдържащи резултати от научната им продукция.

2.1.1.2.A Относителен дял на преподавателите в професионалното направление, участвали в национални и международни проекти за последните 5 години.

В БСУ се поддържа база данни „Проекти”, която регистрира и следи всички проекти, по които се работи в БСУ. Тя съдържа пълна и подробна информация за проектите, диференцирани в три групи: а) международни проекти и проекти по оперативните програми с финансиране от ЕС и от НФНИ на МОМН; б) национални и международни проекти по външно възлагане; в) проекти по вътрешно възлагане, финансирани от Университета.

Наблюдава се значителна динамика в броя на проектите, по които са работили преподавателите от ПН 3.8 Икономика. В сравнение с периода на предходната акредитация броят на проектите е нараснал 1,2 пъти. **Съществено е нараснал (2 пъти)**

броят на разработените проекти, по които университетът е получил директно финансиране по програми на ЕС и проекти, финансирани от НФНИ на МОМН.

Без промяна е броят на проектите с вътрешно финансиране, които обикновено са свързани с проблеми от интерес за БСУ или подпомагат изследвания, свързани с научната кариера на академичния състав.

През анализирания периода **87,5 % от преподавателите** са работили по проекти, а **един преподавател на ПОТД е участвал средно в 5,5 проекта**. Тези данни показват, че създадените условия за включване на преподавателите в изследователска дейност са ефективни.

За активизиране работата по изследователски проекти наред със създадените организационни и финансови условия значение има и обстоятелството, че БСУ организира за своите преподаватели курсове и семинари за изграждане на умения за разработване на проекти по стандартите на финансиращите организации и осигурява информация за всички обявени конкурси за регионални, национални и международни проекти.

За да се стимулира участието в проекти и във връзка с Правилника за развитие на академичния състав в БСУ, ЦИУН е приел **допълнителни изисквания** към кандидатите: за заемане на академична длъжност „доцент” участие в поне 3 проекта с крайни възложители международни и национални институции, а за „професор” в поне 5, от които в ръководството на поне 2 проекта с крайни възложители международни и национални институции.

2.1.2.А Поддържа се научноизследователската активност на академичния състав

2.1.2.1.А Научноизследователската активност на преподавателите на първи ОТД - експертна дейност, консултантски услуги и др.

Научноизследователската активност на академичния състав в ПН 3.8 Икономика се отчита чрез **писмени отчети за научноизследователска дейност** за всяка календарна година от всеки преподавател и електронно чрез базата данни „Преподаватели. В нея се съдържа пълна информация за научното развитие и постижения на всички преподаватели на БСУ, което позволява следене развитието на академичната кариера, научната продукция, областите на научен интерес, участието в проекти, консултантската и експертната дейност, научните призове и постижения. Спрямо периода на предходната акредитация научната активност на един преподавател е нараснала с 43% и се регистрира динамика във всички направления на научноизследователската дейност.

Обобщена информация за изследователската активност на преподавателите на ПОТД през последните 5 години е представена в табл. 2.1.

Таблица 2.1

Брой научни публикации на преподаватели на ПОТД за последните 5 години

Вид публикация	Хабилитирани преподаватели	Нехабилитирани преподаватели	Общо
Монографии	25	7	32
Студии	19	8	27
Статии	153	149	302
Доклади	182	118	300
Учебна литература	73	34	107
Изследователски проекти	110	110	220
Общо	562	426	988

Видно е, че в структурата на научните публикации най-голям е относителният дял на статиите и докладите (60,9%). Значителен е броят на публикациите, свързани с изследователски проекти (22,2%). Висок е относителният дял на публикациите на нехабилитираните преподаватели – 43,1%.

Научните публикации на един преподавател (монографии – 0,80; студии – 0,68; статии – 7,55) са увеличени 1,24 пъти, представените доклади – 1,29 пъти в сравнение с предходния период. През оценявания период средно един преподавател е публикувал 2,7 учебници и учебни помагала. **Делът на разработените и публикувани учебници и учебни помагала в структурата на всички публикации е значителен – 23%.** Това гарантира както връзката между осъществяваните научни изследвания и обучението, така и нормалното протичане на учебния процес. Една част от учебниците и учебните помагала са предоставени за ползване в електронен вариант в платформата за електронно обучение Moodle.

Важен признак за качеството на научната продукция са научните публикации в чужбина и работата по международни проекти. **Броят на научните публикации (монографии, студии, статии) в чужбина е нараснал 1,72 пъти, а техният дял от обема на всички публикации е 28%, което е увеличение от 2,11 пъти. Значително е подобрен и показателят брой публикации в чужбина на един преподавател на ПОТД – той е 2,5 броя и е нараснал 1,98 пъти.**

В ЦИУН има разработена система за проследяване публикационната активност на преподавателите. Понастоящем, както се констатира при визитата, **системата не отчита участието на всеки от авторите при общи публикации.** Направено бе уточнение, че преобладават индивидуалните публикации. Въпреки това, посочените по-горе оценки относно публикационната активност на преподавателите навярно са завишени в някаква степен.

Признак за качеството на изследователската работа на академичния състав е работата по международни проекти. **Броят на международните проекти, по които са работили преподавателите в направлениято, също има значително увеличение – 1,42 пъти.** Това допринася за нарастване броя на публикациите в чужбина и създава

допълнителни възможности за участие в международни форуми за представяне на резултати от изследвания. **Броят на докладите, представени на научни форуми в чужбина, е нараснал с 23 %, а относителният им дял от общия обем на докладите – с 11 %.** Показателят брой доклади в чужбина на един преподавател е 2,25 броя и е нараснал 1,42 пъти.

Друг важен признак за качеството на научната продукция на преподавателите в професионалното направление е броят на рецензиите, отзивите и цитатите на техни научни публикации. **Броят на рецензиите, отзивите и цитати върху научни публикации през последните 5 години е 369, в т.ч. 97 (26,3 %) в чужбина.**

2.1.3.А Периодично се анализират и оценяват резултатите от научноизследователската дейност и се определят приоритетите

2.1.3.1.А Контрол върху научноизследователската активност на преподавателите

Един от основните механизми на стимулиране на научноизследователската активност на преподавателите в БСУ е обвързаността на постигнатите резултати от този тип дейност с индивидуалното заплащане. **В БСУ е въведена премиална система на заплащане,** която обвързва възнаграждението на преподавателите и с оценката по различни критерии на резултатите от научноизследователската работа.

Освен чрез текущото премиране, в зависимост от резултатите от научноизследователската дейност, преподавателите получават (или не получават) специални годишни премии за НИД. Обвързаността на индивидуалните доходи на преподавателите с резултатите от научноизследователската дейност се осъществява и **чрез добавките за научна степен, които са диференцирани.**

В съответствие с процедурите от Правилника за научноизследователската дейност и Системата за поддържане на качеството, резултатите от научноизследователската дейност периодично се анализират и оценяват. На основата на това се определят насоките на бъдещата дейност или се вземат оперативни решения за усъвършенстване на отделни страни от дейността или на механизмите за управление. Управленските равнища, на които се дискутират проблеми, свързани с научноизследователската дейност, са: Ректорски съвет, Академичен съвет, Комисия по научноизследователската дейност, Учебно-научен съвет, Програмни съвети, атестационни комисии, Комисия за определяне на индивидуалните възнаграждения.

Периодично се извършва мониторинг върху изпълнението на втората препоръка от предходната акредитация - научните изследвания в направление да се насочват към значими проблеми на икономиката. За по-ефективно обвързване на изследователската работа със значими проблеми, за повишаване на компетентностите и мониторинг на резултатите и за осигуряване на възможности за прилагане на резултатите от научноизследователската работа в обучението, ежегодно в ЦИУН се провеждат работните семинари.

За оценка и за популяризиране на резултатите от научноизследователската дейност на преподавателите от направление се организират и публични събития: публични лекции, годишни научни сесии; изложби на научната продукция и др.

2.1.4.А Създадени са условия (административни и организационни) за разпространение в подходяща форма на изследователските резултати от обществен, научен и приложен интерес

2.1.4.1.А Огласяване на резултатите от научноизследователската дейност, публикационна дейност

Съществена страна от научната политика на БСУ е осигуряване на възможности за публично представяне на резултатите от научноизследователската дейност, за тяхното публикуване и за разпространението им в практиката чрез: организиране на научни форуми и прояви; организиране на форуми за представяне на резултатите от работата по изследователски проекти; насърчаване на участието на академичния състав в научни форуми и прояви у нас и в чужбина; издателската дейност; научния портал на БСУ; включване на резултатите от научноизследователската дейност в учебния процес.

Базата данни “Научни прояви” към информационната система на БСУ регистрира и следи всички организирани от БСУ и от основните му звена научни прояви. През акредитационния период са организирани 51 научни форуми, в т.ч. 7 международни конференции, 19 семинара и 31 други прояви.

В организираните форуми са изнесени над 800 доклада и научни съобщения, свързани с ПН 3.8 Икономика. Средногодишно се организират **11 научни форума което е два пъти повече в сравнение с предходния период**. В организираните от БСУ международни и национални конференции и семинари участват преподаватели от много чуждестранни университети и от университети в България, извършващи обучение по икономика.

Работата по всеки проект (или етап) завършва с презентиране на резултатите и запознаване на научната и академичната общност с основните постижения. При международните и националните проекти това е регламентирано като задължителен компонент, а при вътрешноуниверситетските проекти е задължителна част от договора за изпълнение на проекта.

Насърчава се представянето на резултатите от изследванията на форуми и прояви, организирани от други висши училища и научни организации у нас и в чужбина. Механизмите за това поощряване са два: **1)** не се поставят никакви финансови ограничения, свързани с представянето на резултатите от изследванията на външни форуми; **2)** участието в такива форуми се стимулира чрез системата от заплащане, действаща в БСУ.

Друг канал за разпространяване на изследователските резултати е издателската дейност, чиято основна цел е представяне и популяризиране на резултатите от научните изследвания. Периодичните издания на Университета са две: **1) «Годишник на БСУ»** с раздел по икономика; **2) Списание „Бизнес посоки”**, което е специализирано академично издание в областта на икономическите и управленските науки на ЦИУН. Списание то има и електронен вариант. **Редколегията на списанието е международна и то се разпространява във всички научни библиотеки в страната и в научни библиотеки в чужбина.**

Всички доклади от научните форуми, организирани от БСУ, задължително се издават в специализирани издания и се предоставят на всички университетски библиотеки с цел популяризиране на резултатите от научната дейност, както и на международни партньори.

В БСУ е изграден механизъм и на задължително публикуване на резултатите от работата по проекти. В задълженията по международните проекти и проектите финансирани от БСУ има клаузи, които задължават публикуването на резултатите в монографии, студии, статии или доклади.

ЦИУН използва и други форми за разпространение на научноизследователските постижения от обществен, научен и приложен интерес чрез възможностите на съвременните технологии. Такава форма е **научният портал на БСУ**, чрез който резултатите от научноизследователската дейност на преподавателите се разпространяват в цял свят в печатна и електронна форма.

Чрез възможностите на съвременните технологии научните конференции организирани от БСУ и ЦИУН се **излъчват онлайн чрез интернет в реално време**, което прави възможно проследяването им от широк кръг заинтересовани у нас и в чужбина. В БСУ се финансират разработки, свързани с технологизиране и модернизиране на „видимостта” на научната продукция. Научноизследователските постижения от обществен и приложен интерес се представят и на специално организирани пресконференции и на срещи с конкретни потребители на научни услуги от практиката. Изградена е и система, чрез която работата и постиженията по всеки един проект се отразяват в регионалните и национални медии. Информация за работата и резултатите от научноизследователската дейност се представя и чрез сайта на БСУ.

Констатации по критерий 2.1.А:

В ПН 3.8 на БСУ са създадени добри условия за провеждане на научноизследователска дейност. Въведена е премиална система на заплащане, която обвързва възнаграждението на преподавателите с оценката по различни критерии за резултатите от научноизследователската работа.

Броят на международните проекти, по които се работи в професионалното направление, през оценявания период е нарастнал 1,42 пъти в сравнение с предходния. За това са допринесли и въведените допълнителни изисквания към кандидатите за заемане на академичните длъжности „доцент” и „професор”.

В ЦИУН е изградена ефективна система за административен и академичен контрол на извършваната от преподавателите научноизследователска работа.

Публикационната активност на преподавателите може да се оцени като висока. Висок е и относителният дял на публикациите в чужбина – 26,3%.

Системата за отчитане на общата публикационна активност на преподавателите в професионалното направление не отчита приноса на отделните преподаватели при колективни публикации.

КРИТЕРИЙ 2.2.А В професионалното направление се организира, поддържа и развива научноизследователската дейност на студенти и докторанти

2.2.1.А Осигурява се включване на студентите и докторантите в изпълнението на изследователски проекти

2.2.1.1.А Възможности за включване на студентите и докторантите в изследователската дейност

Един от основните приоритети на научната политика на БСУ и ЦИУН е изграждането на форми за активно ангажиране на студентите в научноизследователска дейност. Основната цел е да се даде възможност на студентите още по време на своето обучение да изият своите научни възможности, за да могат да се идентифицират онези от тях, които имат научен потенциал. Научноизследователската дейност на студентите се организира съвместно със **Студентския съвет и се реализира чрез: дейности в рамките на учебния процес; организиране на прегледи на студентското научно творчество; участия в национални и международни студентски научни форуми и конкурси; участие в национални и международни проекти и програми; участия в научноизследователски проекти заедно с преподаватели; организиране на научни семинари, летни училища, публични дискусии, научни експедиции.**

В БСУ съществува официално приет **ред за включване на студентите в изследователската дейност**, който е отразен в Правилника за научноизследователската дейност в БСУ. Участието на студентите и докторантите в научноизследователската дейност се планира на **три нива** - Годишен план за НИД на БСУ, Годишен план за НИД на ЦИУН, Индивидуален план на всеки преподавател и е задължителен компонент в тези планове.

За изпълнението на третата препоръка от предходната акредитация е създадена система за по-добро мотивиране на студентите за включването им в изследователска дейност. Тя включва следните компоненти: **ежегодно организиране на прегледи на студентско научно творчество; регламентирани възможности за придобиване на образователни кредити от участие във форми на научноизследователска дейност; правила за финансиране на проекти от университетски фонд „Научни изследвания” и въведено задължително изискване за участие на студенти; покриване на всички разходи по участието на студенти в студентски конференции и други форуми; засилено внимание върху научното ръководство на студенти в системата за атестация на преподавателите; премиална система на заплащане на преподавателите с включен компонентът за ръководство и консултиране на студентски разработки и подпомагане на представянето им на прегледи на студентско научно творчество, конкурси, състезания и други студентски форуми.**

За материално стимулиране участието на студентите в изследователска дейност, БСУ е партньор по проект на МОМН по ОП „Развитие на човешките ресурси” – „Студентски стипендии и награди”. В резултат на този проект, студентите с участие във форми на научноизследователска дейност получават парични награди.

2.2.1.2.A Резултати от научноизследователската дейност на студенти и докторанти

Информационната система в БСУ поддържа база данни “Студентско научно творчество”. В акредитационния период е постигната динамика по всички показатели, характеризиращи участието на студентите в научноизследователската дейност. Броят на студентите, участвали в национални и международни проекти е **увеличен с ¼** и съответно относителният им дял е **нараснал от 7,2 % на 11,8 %** от броя на студентите в ПН 3.8 Икономика.

Делът на студентите, участвали в различни форуми е **нараснал от 7% на 16,6%**. Броят на студентите, участвали с разработки на прегледите на студентско научно творчество е **увеличен с 42%**. За да се осигури възможност за представяне на резултати от научноизследователския труд на студентите, се издава специален студентски том на “Годишник на Бургаския свободен университет”. В него се отпечатват разработки, премирани на студентски прегледи. Броят на премираните доклади е **нараснал 2 пъти**, делът на студентите с публикации е **увеличен от 3,5 % на 5,3 %**.

През оценявания период са организирани Майсторски бизнес класове, с участието на над 80 студенти. Студентите от направлението участват в проведените срещи с лектори от университети в чужбина, представители на бизнеса и правителството и изявени учени.

Форма за приобщаване на студентите към научноизследователската дейност е **дискусионен клуб „Дебати”**, който включва студенти от различни професионални направления и се ръководи от хабилитирани преподаватели. Целта на дискуссионния клуб е да се даде възможност на студентите да развият способностите си да подготвят, излагат и обменят аргументи по теми, свързани с изучаваната професия и по актуални въпроси на икономиката и обществото.

ЕГ констатира, че ЦИУН осигурява възможности на всички студенти в професионалното направление, които изявяват желание, да участват в научноизследователската дейност на БСУ. Стимулират се и се поощряват всички рационални идеи за иновационни форми, които дават възможност за по-активно участие на студентите в научния и в културния живот на Университета.

Докторантите в ЦИУН се разглеждат като неразделна част от преподавателския състав в направлението и тяхната научна продукция се наблюдава чрез база данни „Преподаватели”. Всички докторанти, с изключение на един, който е зачислен в края на акредитационния период, са участвали в изследователски проекти, като един докторант е участвал средно в **2,5 проекта** за периода на докторантурата. Всички докторанти са участвали в научни форуми и имат средно по **4,88 доклада** за периода на докторантурата.

Констатации по критерий 2.2.A:

В ЦИУН са създадени добри условия за включване на студенти и докторанти в научноизследователска дейност.

Изградена е система за мотивиране участието на студенти и докторанти в

различни форми на научноизследователска дейност.

През оценявания период е налице трайно нарастване на изследователската активност на студенти и докторанти. Нараства относителният дял на студентите, участвали в изследователски проекти и научни форуми.

КРИТЕРИЙ 2.3.А Високо качество на публикациите на студентите, докторантите и преподавателите

2.3.1.А Следват се световните стандарти на научноизследователска дейност.

В ЦИУН се използват няколко различни управленски подхода, които водят до повишаване на качеството на публикациите и ориентиране на научноизследователската дейност към световните стандарти. Тези управленски подходи са вградени в документите, които регулират научноизследователската дейност и в системата от стимули, които я насърчават.

Първият подход е стимулиране на работата по съвместни международни изследователски проекти и програми в условията на много силна конкуренция, което гарантира високо качество на изследванията. Активността в това направление е висока - в акредитационния период преподавателите от направлението са работили по 34 международни проекта в партньорство с 29 чуждестранни университета и 55 чуждестранни организации.

Вторият подход е създаване на условия на конкуренция при финансирането на проекти от фондовете на БСУ и ЦИУН. При разпределяне на средствата от тези фондове е въведено конкурсното начало, а подборът на финансираните проекти се осъществява от комисия.

Третият подход е чрез рецензирането на научните публикации и насочването им към международно реферирани научни издания. Всички публикации в изданията на БСУ и ЦИУН **задължително се рецензират**. Чрез системата от стимули се създават условия преподавателите да публикуват резултатите от научните си изследвания в издания, които изискват задължително рецензиране и които се издават на някой от международно признатите езици. Затова делът на публикациите на чужд език е относително висок (28% от монографиите, студиите и статиите и 30% от научните доклади).

За постигане на високо качество на научноизследователската дейност допринасят и сключените **договори за сътрудничество с чуждестранни академични и научни институции**. Обменът на информация, съвместната работа по изследователски проекти, възможностите за публикации в изданията на партньорите и преподавателската мобилност предвидени в тези договори са средство за ориентиране на изследователската дейност към световните стандарти.

2.3.1.1.А Качествени публикации

В ЦИУН към БСУ е въведена практика за проверка и констатиране на случаи на преписване от студенти, докторанти или преподаватели, която е регламентирана в съответните нормативни документи и се подпомага от информационната система на

БСУ с базата данни “Преподаватели”, която позволява следенето на научната продукция. **Не са констатирани случаи на преписване от докторанти и преподаватели.** Информация за преписване не е постъпвала и от външните рецензенти на тяхната продукция.

Към повишаване на качеството на публикациите е насочена и **рецензионната политика** на БСУ и ЦИУН, която е **публично оповестена**. Не се допуска публикуване на научна продукция, която не е рецензирана, поради което **относителният дял на рецензираните научни публикации е 100%.**

В БСУ се допуска **отпечатване на научна продукция само след задължителна корекция и езикова редакция.** Всички научни публикации от организирани форуми на университета, както и научната продукция на преподаватели и студенти (монографии, студии, статии) се редактират и коригират.

Качеството на публикациите в ПН 3.8 Икономика е обект на анализ и оценка в ежегодния отчет по НИД, приет на АС на БСУ, в Доклада на Ректора на БСУ и в ежегодния отчет по НИД в ЦИУН.

2.3.1.2.A Съблюдаване на авторското право

В БСУ интелектуалната собственост на резултатите от научноизследователската дейност е защитена и се зачитат авторските права на чужди продукти. В Правилника за НИД са регламентирани условията за спазване на авторските права на резултатите от научноизследователската дейност.

При възлагане на научни проекти с пълно или частично финансиране от БСУ, задължително се изисква ясно определяне на интелектуалната собственост върху научните продукти и разпределение между възложител и изпълнител, както и на собствеността върху придобитите изследователски съоръжения и апаратура.

Защитата на авторските права на публикациите в научните издания на БСУ и ЦИУН е публично оповестена. Изисква се да се предлагат оригинални статии, които не са били предадени за публикуване на други места и нямат авторски права. След получаване на положителна рецензия за изпратения материал, авторите попълват и подписват декларация, че публикацията не е и няма да бъде предоставена за публикуване в друго печатно издание.

Защитата на интелектуалната собственост на резултатите от научноизследователската дейност на преподавателите в БСУ се осъществява и чрез **научния портал на Бургаския свободен университет.** Авторите или притежателите на авторски права само след предоставен **лиценз** имат право да възпроизвеждат, прехвърлят и разпространяват въведената от тях информация в цял свят в печатна и електронна форма.

В Правилника за НИД е гарантирано и зачитането на авторските права на чужди продукти. За всички продукти, обект на авторски права използвани от БСУ, университетът сключва лицензионни договори, в които са уредени условията за ползването им.

Основни оценки по сфера 2. Научноизследователска дейност

Анализът на предоставената информация в доклада-самооценка и получената информация при срещите с преподаватели и студенти при визитата, дават основание на ЕГ да направи следните изводи за научноизследователската дейност в ПН 3.8 Икономика на БСУ:

1. В ЦИУН има изградена система за организиране, поддържане, развиване и стимулиране на научноизследователската дейност на академичния състав. Констатира се значителна динамика във всички форми на научноизследователска дейност и повишаване на научноизследователската активност.

2. В БСУ съществува силно развита информационна система, включваща всички процеси на академичната дейност, в т.ч. и научноизследователската дейност. Поддържа се електронна база данни за публикациите на преподавателите с цел по-добър мониторинг и контрол на научноизследователската дейност.

3. Преподавателите от направлението много активно участват в работата по проекти, финансирани от международни програми, национални фондове и фондове на университета, както и в проекти по външно възлагане.

4. Публикационната активност на академичния състав е повишена значително. Увеличен е дялът на публикациите в чужбина по линия на международните проекти, в сравнение с предходния период.

5. Изследователската активност на академичния състав се планира, контролира и анализира, а изискванията към преподавателите в това отношение са подходящо обвързани с тяхното заплащане. Създадени са условия за разпространение в подходяща форма на научноизследователските резултати от обществен, научен и приложен интерес. Публикациите в реферирани издания (монографии, студии, статии) се стимулират по подходящ начин и също са обвързани със заплащането на преподавателите.

6. Установени са добри практики и мотивиращи механизми за включване на студентите в различни форми на научноизследователска дейност. Въведени са и се прилагат ефективни механизми за мотивиране на студентите за участие в научноизследователската дейност. В ЦИУН на БСУ съществува задължително изискване за включване на студентите в научноизследователски проекти и това рефлектира върху заплащането на преподавателите.

7. При отчитане на колективни публикации на преподаватели от ПН 3.8 Икономика е необходимо по-точно да се отчита участието на всеки от авторите. Това важи и при отчитане на колективни публикации, които са резултат от участие на преподаватели в изследователски проекти.

СФЕРА 3. УПРАВЛЕНИЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС

КРИТЕРИЙ 3.1. Има изградена организация за управлението на качеството на учебния процес и свързаната с него преподавателска дейност

Центърът по икономически и управленски науки в структурата на БСУ е частно висше училище. Като такова то не получава държавна субсидия. ВУ и всички

негови структури са пазарно ориентирани. ВУ не ползва средства на българските данъкоплатци и е реална пазарна институция. Поради това управлението на образователния процес е ориентирано към атрактивност, качество, ефективност и гъвкавост, които са възприети и се прилагат като основни принципи в общата система за управление на ВУ и неговите основни звена.

За оценявания период управлението на образователния процес в ПН 3.8 Икономика е част от **единната система за управление** на ВУ, която много добре и основателно е обвързана с мисията на ЦИУН - «Да подготвя специалисти с квалификация и способности за бърза професионална реализация и развитие в динамично променяща се и глобализираща се бизнес среда». По-конкретно единната система за управление обхваща: **организацията и управлението на качеството на учебния процес; организацията и управлението на преподавателската дейност; оценката за реализацията на випускниците на специалностите от професионалното направление.**

3.1.1. Разработени, приети и огласени са правила за управление на качеството на образованието в професионалното направление

От доклада-самооценка и непосредствените впечатления при посещението ЕГ установи, че основните управленски процедури и организацията на образователния процес в ЦИУН и ПН 3.8. **са регламентирани** в редица нормативни документи, приети от органите за управление на ВУ. Те формират вътрешнонормативната база, която обхваща комплекс от въпроси, свързани с организацията, оценката и усъвършенствването на образователния процес и се състои от **45 правилника** и вътрешни правила сред които: Правилник за дейността на БСУ, Правилник за организацията на учебната дейност, Система за оценяване на знанията и уменията на студентите, Система за оценяване на качеството на обучението и академичния състав и др., които регламентират всички страни имащи отношение към образователния процес. Централно място в системата от документи за управление на образователния процес заема Системата за оценяване и поддържане на качеството на обучението (СОПКО) и академичния състав в БСУ. Същата е много добре структурирана, изведена в подходящи формати за контрол и е **обвързана със системата за възнагражденията** на преподавателския и обслужващия персонал.

3.1.1.1. Действаща система за управление на качеството, съобразена с особеностите на професионалното направление

В ЦИУН и ПН 3.8 Икономика, Системата за управление на качеството (СОПКО) е съобразена с философията и принципите на стандартите за управление на качеството ISO 9001. Тя отразява спецификата на ПН 3.8 Икономика и е разработена в четири взаимосвързани блока – отговорности на ръководството, управление на ресурсите, управление на процесите и контрол, анализ и подобрения. Нейното прилагане се подпомага от действащ Наръчник по качеството. От 2005 г. ВУ и СУК са международно сертифицирани по стандарт за качество ISO 9001, а от 2010 г. по ISO 9001:2008. По този стандарт е приет Наръчник по качество, обявени са политиката и целите по качеството и са документирани процедурите за тяхното изпълнение. Във ВУ

са сертифицирани всички основни дейности и звена, включително учебната дейност в специалностите от ПН 3.8 Икономика.

В ЦИУН и ПН 3.8 Икономика се използват **два подхода** за оценка качеството на различните академични дейности: **по резултати и по изпълнение поставените цели.** **Управлението на качеството по резултати от учебната дейност** обхваща мониторинг и анализ на резултатите в три разреза, докато **управлението по цели** контролира степента на достигане, на отклоненията и ги персонифицира. Ефективността на функционирането на СУК на равнище на ЦИУН и ПН 3.8 Икономика се осигурява чрез извършваните вътрешни и външни одити. ЕГ установи, че за оценявания период са извършени задължителните **5 вътрешни одита** и е изведен цялостен доклад пред ръководството на ЦИУН и Академичното ръководство. СУК е обект на външно одитиране от международната сертифицираща организация SGS и е свързано с дадения международен сертификат за качество ISO 9001:2008 на ВУ. Този одит се провежда годишно по определена процедура и за оценявания период са направени 5 такива одита. ЕГ установи наличието и акуратното водене на т.н. **«Документ/формат/ за несъответствията»**. За оценявания период са установени **37 отклонения**, които са индикирани конкретно и по тях са **предприети действия**. В резултат на тази дейност и реакцията по препоръките от вътрешните и особено на външните одити са въведени 3 нови магистърски програми, оптимизирани са учебните планове и програми по 12 дисциплини, дадена е по-голяма практическа насоченост по 16 дисциплини от професионалното направление, нарастнала е удовлетвореността на студентите от учебния процес.

3.1.2. Периодично се обсъжда и огласява ефективността на резултатите, свързани с управлението на качеството на образованието

3.1.2.1. Срещи със студентите за обсъждане на проблеми свързани с управлението на учебния процес и на качеството на образованието

В ЦИУН и ПН 3.8. Икономика се използват регламентирани форми за обсъждане от страна на студентите на различни въпроси на учебния процес и качеството на обучението. ЕГ установи, че студентите присъстват в **органите за управление на ЦИУН и Комисиите по качеството чрез дейността на т. н. „Академични съветници”** за отделните учебни групи. Според регламентираните по СУК срещи със студентите, в рамките на 1 учебна година се провеждат **9** такива или общо **45-47** за периода на оценяването. Основен източник за становищата на студентите и привличането им към усъвършенствуване на образователния процес са **анкетните проучвания**. В рамките на всяка учебна година се провеждат **5 самостоятелни анкети на студенти:** за оценка на учебна дисциплина; за оценяване на качеството на преподаване от студентите от всеки курс по всяка дисциплина и за всеки преподавател; анкети сред завършилите студенти; за оценяване качеството на административните услуги и информационните ресурси, за оценяване качеството на обслужване в университетската библиотеката. ЕГ констатира, че за оценявания период са проведени над 180 анкети сред студентите от ПН 3.8 Икономика, резултатите от които са

обобщени в 11 доклада за качеството на обучението и 12 доклада за качеството на административното обслужване и дейността на библиотеката.

Констатации по критерий 3.1:

В БСУ има действаща вътрешна система за оценяване и поддържане качеството на обучение и академичния състав. Използват се два подхода за оценка качеството на различните академични дейности: по резултати и по изпълнение на поставените цели.

В ЦИУН и ПН 3.8. Икономика се провеждат пет вида самостоятелни анкети, резултатите от които се обобщават и се използват за повишаване ефективността на учебния процес и подобряване качеството на обучение.

Системата за управление на качеството е сертифицирана по стандарт за качество ISO 9001, а от 2010 г. - по ISO 9001:2008.

КРИТЕРИЙ 3.2. Има изградена организация за проследяване на реализацията на завършилите обучението студенти

3.2.1. Информация за реализацията и развитието на завършилите ОКС в професионалното направление

3.2.1.1. Данни за завършилите студенти и докторанти

За оценявания период, по данни от самооценяващия доклад за ПН 3.8 Икономика, са се дипломирали **2534 възпитаници**, от които **1763 с ОКС «Бакалавър»** и **771 с ОКС «Магистър»**. Разпределението им по години е представено в табл. 3.1.

Таблица 3.1

Брой дипломирани студенти за периода 2007-2011 г.

Брой завършили студенти	2007	2008	2009	2010	2011	Общо
ОКС «Бакалавър»	324	313	310	388	428	1763
ОКС «Магистър»	164	136	170	155	146	771
Общо	488	449	480	543	574	2534

За оценявания период нарастването на общодипломираните е **17,6%**, а това на дипломираните студенти в ОКС «Бакалавър» - **32,1 %**. При дипломираните в ОКС «Магистър» се констатира незначително намаление от 164 на 146 випускници. В БСУ, в ЦИУН и за ПН 3.8 Икономика се поддържа информация за професионалната реализация на випускниците чрез **2 вида анкетни проучвания** - от 3 до 6 месеца след завършването и от 3 до 6 г. след завършването. Анкетните проучвания обхващат 7 показателя, които позволяват задълбочен анализ на реализацията на завършилите различните специалност в ПН 3.8 Икономика. От обобщените данни на тези проучвания се установява, че:

- средно **66,3%** от възпитаниците на ПН 3.8 Икономика до 6 месеца след дипломирането вече работят. При завършилите специалност «Счетоводство и контрол» този дял е по-висок, но след 2009 г. се отчита намаляване;

- средно **89,6%** от възпитаниците на ПН 3.8 Икономика от 3 до 6 години след дипломирането са на работа. Тук отново работещите от специалност “Счетоводство и контрол” са с най-висока заетост – **94,9%**, следвани от „Маркетинг“ - **87 %** и „Финанси“ - **85 %**. Данните за целия период показват трудности по реализацията при 3% до 5 % от завършилите. 76% от випускниците започват работа преди своето дипломиране.

ЕГ констатира наличието на целево организирана, систематично функционираща и много полезно действаща система за проследяване реализацията на завършващите в различните специалности випускници на ПН 3.8 Икономика. Ефективна организационна форма за връзка с випускниците на ЦИУН е Асоциацията на завършилите. **Alumni-асоциацията** поддържа връзката между университета и завършилите студенти, в т.ч. и като работодатели.

3.2.2. Събира се и се анализира информация за оценката на потребителите за подготовката на завършилите специалността

3.2.2.1. Информация за оценката на потребителите за подготовката на завършилите специалността

В ЦИУН и ПН 3.8 Икономика е изградена система за установяване на становищата на различни работодатели относно подготовката на дипломиращите се випускници. Основна форма за проучване на мнението на работодателите са провежданите ежегодни анкети с работодателите на випускници на ВУ и на ПН3.8 Икономика. При общия анализ на тези оценки ЕГ констатира, че средно $\frac{3}{4}$ от работодателите посочват, че наетите от тях възпитаници на ЦИУН и ПН 3.8 Икономика са с добре балансирана подготовка, знания и умения по съответните специалности. Оценката на работодателите за периода 2007 - 2011 г. показва, че най-високо се оценява **адаптивността**, следвана от **знанията по специалността, иновативността и уменията за работа в екип** и сравнително по-ниски оценки се дават за чуждоезиковата подготовка, умения за анализ на данни и диагностика и работа с компютърната техника. При анкетите от 2012 г. оценката на компютърната подготовка нараства.

През акредитирания период са извършени и целеви проучвания за оценяване на компетентностите на випускниците в ПН 3.8 Икономика по проект на Българската стопанска камара. В партньорство с КНСБ и КТ “Подкрепа” са изведени основните **изисквания на работодателите към завършващите системата на висшето образование** (<http://www.competencemap.bg>). Становищата на работодатели относно подготовката на обучаваните в ПН 3.8 Икономика се получават при редовните годишни дискуссионни срещи, чрез провеждането на **стажантски програми и Центърът за кариерно развитие** при ВУ. Акцент при обучението се поставя на повишаването на уменията за анализ, диагностика и оптимизация на стопанските и бизнес политики при различни ситуации и пазари. Направени са редица предложения относно включването на нови дисциплини в специализиращата подготовка, нови специалности и нови магистърски програми. ЕГ оценява положително въвеждането на три нови магистърски програми в ПН 3.8 Икономика и счита за необходимо формирането на собствен преподавателски състав за новите програми и дисциплини.

Констатации по критерий 3.2:

В БСУ има изградена организация за проследяване реализацията на завършилите студенти, в т. ч. на завършилите студенти в ПН 3.8 Икономика.

Изградена е Alumni-асоциация за връзка между университета и завършилите студенти, в т.ч. и като работодатели.

Поддържат се системни контакти с работодателите и се отчитат изискванията към придобитите знания и умения на студентите.

Обща оценка по сфера 3. Управление на образователния процес

1. Във ВУ, ЦИУН и ПН 3.8 Икономика има изградена организация за управление на образователния процес. Разработени, приети и функционират като система нормативни документи, процедури и управленски формати за управление на образователния процес и качеството на обучение. Те са огласени във ВУ и ЦИУН чрез системата на Интранет и оценката по тях е свързана със системата на възнагражденията.

2. Изградена е и действа СУК, която напълно покрива дейността на ЦИУН и ПН 3.8 Икономика. СУК (СОМКО) е сертифицирана по международния стандарт за качество ISO 9001:2008. Международният сертификат се актуализира ежегодно чрез международен одит и сертификация от международната сертифицираща организация SGS. Стриктно се спазват планираните графици за извършване на ежегоден вътрешен одит. Поддържат се масиви от данни за вътрешните одити, отчитат се несъответствията и се предприемат коригиращи действия. Констатациите се огласяват и се обобщават под формата на доклади за ръководството на ЦИУН и Академичното ръководство.

3. Във ВУ и ЦИУН има изградена организация за проследяване реализацията на завършилите студенти и оценяване на тяхната квалификация. Поддържат се значителни масиви от данни от анкетни проучвания за завършили студенти и работодатели. Чрез Договори за сътрудничество и Партньорски договори се поддържат непосредствени контакти с работодатели, работодателски организации и местни органи на управлението, относно компетенциите на завършилите студенти и промените на пазара на труда.

4. Процесът на актуализиране на учебните планове и програми, особено в специализиращите блокове, е необходимо да продължи да се осъществява с цел обучението на студентите във все по-висока степен да отговаря на изискванията на пазара на труда.

6. Налице са възможности за усъвършенстване на анкетните проучвания за реализацията на завършилите студенти по отделни специалности.

СФЕРА 4. КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА ОБУЧЕНИЕТО В ПРОФЕСИОНАЛНОТО НАПРАВЛЕНИЕ

Оценката на конкурентоспособността на професионално направление 3.8 Икономика в БСУ е извършена на базата на подробно запознаване със самооценяващия доклад, срещи със студенти и потребители на кадри, анализ на резултати от периодични и епизодични проучвания и мнения на партньори на БСУ от академичните среди и бизнеса, както и от органи на местната власт, а също и от чуждестранни партньори.

4.1. Новаторски практики в обучението

Центърът по икономически и управленски науки, който организира и осъществява обучението по специалностите от ПН 3.8 Икономика в БСУ има правилно формулирана **цел относно постепенното и постоянно повишаване на конкурентоспособността**, която обосновано се стреми да се постига чрез интензивна иновационна дейност в сферата на обучението; в сферата на научните изследвания и използване на резултатите от тях в учебния процес, както и в сферата на управлението на учебната дейност.

4.1.1. Съвременни модели за поддържане на актуалност на обучението

Възприетият от Центъра по икономически и управленски науки подход за поддържане актуалността на обучението по специалностите от ПН 3.8 Икономика се възприема като непрекъснат процес, изразяващ се в периодично сравняване на учебните планове и програми с идентични на други обучаващи организации от страната и чужбина; осигуряване на съвременни литературни източници на хартиен носител и чрез достъп до електронни издания; проучване и прилагане на нови методи на обучение и отчитане на мнението на потребителите на кадри за актуалността на обучението.

4.1.1.1. Поддържане на собствени информационни масиви за световните постижения в професионалното направление

За анализирания период ЦИУН, осъществяващ обучението по ПН 3.8 Икономика, е усъвършенствал и развил нови форми за формиране и поддържане на информационни масиви, а именно:

а) база данни с достъпната учебна документация на водещи български и чуждестранни висши училища, в които има специалности от професионално направление 3.8 Икономика;

б) проучвателни доклади на преподаватели от БСУ в качеството им на гост-лектори в чуждестранни университети - 43 доклада, отнасящи се до съдържанието на над 100 учебни дисциплини;

в) иновационни научни изследвания на преподаватели от БСУ, използвани за обновяване на учебното съдържание.

г) стимулиране на преподавателите по отношение използването на съвременни информационни технологии и интерактивни форми на обучение и оценяване - 89% от учебните дисциплини се преподават с мултимедийни технологии; при 39% от

дисциплините се използва подходящ софтуер, за 75% от учебните дисциплини учебните материали са в системата Moodle.

4.1.2. Култура на нововъведенията

Като се изхожда от етимологията на понятието култура е логично културата на нововъведенията в случая да се оценява като процес на усъвършенстване, чрез който посредством образованието се подобряват личностните качества и поведението на студентите. На тази основа БСУ правилно формира културата на нововъведенията чрез подбора, актуализиране на съдържанието и формите на провеждане на учебните курсове, въвеждане на нови учебни курсове и нови специалности.

4.1.2.1. Съвременни методи и форми на обучение

Използването на съвременни методи и форми на обучение се потвърждава от следните факти:

- Препоръчваната литература при отделните дисциплини в значителна степен е налична в библиотеката на БСУ и в достатъчна степен е актуална.
- Относителният дял на литературните източници от последните 5 години в общия обем на литературните източници е 87 %.
- При 90% от учебните дисциплини се използват интерактивни форми на мултимедийни продукти.
- Няма никакви ограничения за закупуване на техника и софтуер.
- За акредитационния период са финансирани и реализирани 8 проекта с преки резултати в областта на нови методи за преподаване и електронно обучение.
- Използването на съвременни методи, форми и технически средства се стимулира и чрез оценки (анкети) за всеки преподавател и всяка учебна дисциплина.
- Прилагането на интерактивни форми се стимулира и чрез въвеждане на задължително изискване всеки кандидат за хабилиране да има учебни курсове на платформи за електронно обучение. В резултат на това при обучението по 85% от дисциплините се прилагат интерактивни форми и иновативни форми на мултимедийни продукти. Част от семинарните занятия по редица учебни дисциплини се провеждат в действащи бизнес организации.

4.1.2.2. Актуалност на предлагания учебен материал

Актуалността на предлагания учебен материал се оценява в няколко направления:

- За последните три години на оценявания период са разработени нови учебни курсове за ОКС „Бакалавър“, които представляват 6% от общото количество курсове, предлагани на студентите от специалностите на ПН 3.8 Икономика и са направени 26 актуализации на учебно съдържание, приети от учебно-научният съвет .
- Степента на включване на резултатите от научноизследователската работа в учебния процес е достатъчно висока като се има предвид, че всички резултати от научните изследвания се публикуват и освен че се използват при актуализиране на учебното съдържание се включват веднага след публикуването в препоръчваната литература.

- Чрез Системата за оценяване и поддържане на качеството на обучението и академичния състав се отчита и анализира мнението на студентите, на завършилите студенти и на потребителите на кадри за актуалността на учебното съдържание.

- В ОКС „Магистър“ са предложени 3 нови магистърски програми, при което 63% от дисциплините, предвидени за обучение по тези програми, са нови.

Констатации по критерий 4.1:

В ПН 3.8 Икономика се прилагат съвременни методи на преподаване.

Предлаганите учебни курсове се обновяват и актуализират постоянно.

Резултатите от научноизследователска дейност се използват активно в обучителния процес.

4.2. Познание на конкурентната среда на обучението в професионалното направление

4.2.1. Изучаване на конкурентната среда

БСУ има правилно разбиране за значението на конкурентната среда и провежда политика на нейното изучаване в редица направления.

4.2.1.1. Анализ на средата и на тази основа планиране и реализация на мерки за повишаване на интереса към обучението.

За наблюдаване състоянието и динамиката на конкурентната среда ЦИУН използва следните информационни канали: данни от националната статистика; публични регистри на държавни институции; анкетни проучвания сред различни целеви групи - кандидат-студенти, студенти, завършили студенти, работодатели; данни за броя на завършващите средно образование; утвърдения от МОМН прием по професионални направления и ОКС.

Информацията, набирана чрез посочените канали се използва за:

- поддържане на бази данни за кандидатстващите за обучение по специалностите от ПН 3.8 Икономика – брой кандидатстващи, предпочитани специалности, мотиви за избор и др.
- изчисляване на различни коефициенти, които дават по-точна представа за конкурентната позиция на ПН 3.8 Икономика в региона и страната.
- подготовка и провеждане на периодични проучвания, които деканското ръководство на ЦИУН прави ежегодно на специалностите от ПН 3.8 Икономика, за конкурентни висши училища – УНСС; ИУ – Варна; СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, Софийски университет и др.

4.2.2. Изучаване на възможностите за реализация на студенти и докторанти

4.2.2.1. Познание на състоянието на пазара на труда.

Перспективите за реализация са едно от важните конкурентни предимства, които ЦИУН използва. Правилно се осъзнава необходимостта от добро познание на потребностите на пазара на труда. На тази в ПН 3.8 се предлагат 3 специалности,

търсенето на които се оценява като високо и устойчиво в региона. Този извод се основава на анализ на статистически данни, социологически проучвания, анкети сред завършили студенти, контакти с членове на създадената Alumni-асоциация, анкети и срещи с работодатели.

За анализирания период:

- над 70% от завършилите специалностите от ПН 3.8 Икономика работят по специалността си;
- около 32% от дипломираните студенти заемат управленски позиции (след няколкогодишен стаж);
- са организирани 22 семинара, срещи и кръгли маси по проблеми на подготовката и реализацията на завършващите студенти;
- са сключени 39 договора с потребители на кадри за стажове, съвместни изследователски проекти и проучвания на състоянието на пазара на труда и изискванията към знанията и уменията на завършващите студенти;

ЦИУН членува в Бургаската търговско-промишлена палата и Бургаската регионална туристическа камара, което дава възможност по-добре да се преценяват перспективите за реализация на студентите. В това направление съдейства и Настоятелството на БСУ, в което има представители на бизнеса, а също и Центърът за кариера и развитие, който подпомага връзката между студенти и работодатели като информира за търсени и свободни работни места.

При анализ на конкурентноспособността, Университетът използва и данни от независими проучвания на външни организации за оценка на компетенциите на работната сила и изискванията на пазара на труда, направено по проект на Българската стопанска камара в партньорство с КНСБ и КТ „Подкрепа“. Използват се и данни от най-голямото сравнително изследване за кариера, образование и работодатели в направление Икономика Trendence Graduate Barometer, в което участват над 900 институции и над 300 000 студенти от 24 страни в Европа. От м. юни 2013г. преподаватели от направлението разработват проект по ОП „Развитие на човешките ресурси“ BG 051PO001 – 3.1.07 – 0003 „Партньорство между образование и бизнес за ефективна реализация на младите хора на пазара на труда чрез актуализиране на учебните програми в БСУ“, в който също се предвиждат редица съвместни дейности с работодатели и работодателски организации, свързани с развитие на конкурентноспособността на професионалното направление.

Констатации по критерий 4.2:

Налице е добро познаване на състоянието на пазара на труда. Полагат се системни усилия за изучаване на конкурентната среда.

Поддържат се контакти с потребителите на кадри.

4.3. Национални и международни позиции и възможности

4.3.1. Участие на преподаватели, на докторанти и студенти

4.3.1.1. Участие на преподаватели на ОТД в национални и международни образователни и изследователски проекти

През акредитационния период е налице увеличаване на броя и на относителния дял на преподавателите и студентите, които са участвали в национални и международни проекти, а също така и в други форми на обмен и взаимоотношения с чуждестранни висши училища. В подкрепа на тезата за подобряване на международните и национални позиции на БСУ и конкретно на ЦИУН могат да се посочат следните факти:

- през акредитационния период са разработени 4 проекта, финансирани по линията на основни европейски програми. Финансирането е в размер на 700 000 евро.
- чрез вътрешни правила и стандарти, отнасящи се до атестирането на преподавателите, системата на заплащане и системата за развитие на академичния състав се стимулира участието на преподавателите в национални (73% от преподавателите) и в международни (60% от преподавателите) проекти.
- през атестационния период са разработени 9 проекта по международни програми.
- при разработваните национални и международни проекти е нараснало участието на студенти.

4.3.1.2. Обмен на преподаватели, студенти и докторанти

За акредитационния период се отчита интензифициране на обмена на преподаватели и студенти с други висши училища. Това става главно по линията на участието в проекти, специализации и участие в научни форуми. Равнището на този обмен се характеризира с:

- броя на творческите командировки на един преподавател от ПН 3.8 Икономика, който се е удвоил за оценявания период; нараснала е и средната продължителност на една командировка; почти се е удвоил делът на преподавателите, участвали в такива командировки (без да се отчита мобилност, финансирана от приемащите организации);
- участието на **чуждестранни преподаватели в учебния процес** по дисциплини от ПН 3.8 Икономика – 22 преподаватели;
- сключените договори на ЦИУН за обмен и мобилност на студенти по програма „Еразъм“ – 18 договора (студенти).

4.3.2. Международна активност

4.3.2.1. Изградена е организация за поддържане и развитие на сътрудничество с други ВУ и организация

Организацията за поддържане на сътрудничество с други ВУ и организации включва:

- членство в Европейската асоциация на университетите;

- система за институционализиране на сътрудничеството, включваща преки договори, меморандуми и протоколи (с 27 чуждестранни университети);
- съвместни бакалавърски и магистърски програми - има сключени 3 договора с чуждестранни университети и 4 рамкови споразумения;
- обмен на преподаватели с чуждестранни ВУ – партньори;
- съвместна работа по проекти с чуждестранни ВУ – партньори;
- 25% от преподавателите са членове на международни организации. 57% от преподавателите са изнасяли лекции в чужбина;
- публикуване на информация на сайта на БСУ на английски и руски език;
- издаване на информационни материали на английски език.

4.3.3. Научно обслужване на бизнеса и държавата

4.3.3.1. Проекти и резултати от научното обслужване на бизнеса и държавата

За акредитационния период ЦИУН е работил по 30 проекта, свързани с научно обслужване на различни организации.

Преподаватели в ПН 3.8 Икономика са работили като експерти и консултанти към Министерство на икономиката, енергетиката и туризма, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, Областна администрация – Бургас, Община Бургас, Велико Търново, Созопол и др.

Констатации по критерий 4.3:

Изградена е организация за поддържане и развитие на сътрудничество с други ВУ и организации.

В ЦИУН са създадени много добри условия за международен обмен и преподавателска мобилност.

Разширява си участието на преподаватели от ПН 3.8 Икономика при разработването на проекти, свързани с научното обслужване на бизнеса и държавата.

Налице са резерви по отношение на осъществената студентска мобилност.

Основни оценки по сфера 4. Конкурентност на обучението в професионалното направление

1. През атестационния период е налице засилена иновационна дейност с цел повишаване на конкурентоспособността на ПН 3.8 Икономика чрез правилно подбрани и добре балансирани подходи и методи, свързани с актуализиране на учебното съдържание на базата на формиране и поддържане на собствени бази данни и доклади на преподаватели от БСУ в качеството им на гост-лектори в чуждестранни ВУ.

2. Разработена е и се прилага подходяща система за стимулиране на преподавателите за използване на съвременни технологии и интерактивни форми при обучението и оценяването.

3. Провежданият ежегоден одит е удачна форма за актуализиране на учебното съдържание и предлаганите информационни източници.

4. Елемент на конкурентоспособността на направлението е високият обхват на дисциплините, при преподаването на които се използват интерактивни методи на обучение и мултимедийни продукти.

5. Положителна оценка, касаеща конкурентоспособността, заслужава провеждането на семинарни занятия в реални условия на действащи фирми.

6. Положително влияе върху конкурентоспособността на специалностите от ПН 3.8 Икономика има и цялата електронна информационна инфраструктура на БСУ.

7. Правят се успешни опити за адекватен отговор на промените на пазара на труда чрез разкриването на нови специалности в магистърската степен на обучение.

8. Системно и целенасочено се оценява конкурентната среда и интереса към специалностите от професионалното направление, както от кандидат-студенти и студенти, така и от работодатели.

9. Налице са възможности да се интензифицира работата по привличане на чуждестранни студенти на базата на анализ и оценка на външната конкурентна среда.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНА ЧАСТ

На базата на изложеното в доклада, ЕГ формулира следните изводи и обобщения по отношение на програмната акредитация на ПН 3.8 „Икономика“:

1. През акредитационния период в ПН 3.8 Икономика се осъществява образователен процес в съответствие с образователната мисия, цели и задачи в ОКС “Бакалавър“ и ОКС ”Магистър“. Създадена е и ефективно функционира система за организация на образователния процес. Тя включва стандартизирани процедури и форми за учебна документация, осигуряващи своевременна актуализация и усъвършенстване в съответствие с практиката на български и чуждестранни ВУ, отчитайки същевременно и мнението на студентите и работодателите.

2. За акредитационния период са настъпили положителни промени в осигуряването на учебния процес с квалифициран академичен състав на ОТД. Увеличен е дялът на хабилитираните преподаватели, както и дялът на асистентите–докторанти. Подобрил се е възрастовият състав на преподавателския състав. Създадени са условия и са разработени стимули за развитие на академичния състав.

3. Процесът на обучение се осъществява при добри материално-технически и информационни условия. Библиотеката разполага с достатъчен фонд от литературни източници и работни места, компютъризацията е на високо равнище, осигурен е неограничен и пълен достъп до интернет източници.

4. В учебния процес се използват съвременни мултимедийни и софтуерни продукти, електронна платформа с учебни материали и други интерактивни форми за обучение.

5. В ПН 3.8 Икономика има изградена и функционира система за организиране, поддържане, развиване и стимулиране на научноизследователската дейност на академичния състав. В резултат на това се наблюдава интензифициране на тази дейност, активизиране на работата по университетски, национални и международни проекти, повишаване на публикационната активност, включително и в чужбина, нарастване степента на разпространение на резултатите от научните изследвания и на използването им в учебния процес. Понастоящем при общата публикационна активност на преподавателите не се отчита приноса на всеки от участниците при колективни публикации, т.е. допуска се дублиране.

6. В БСУ е изградена и действа система за управление на качеството, елементите на която са адекватни и валидни и за професионалното направление. Тя е сертифицирана по международен стандарт ISO 9001:2008. Сертификатът се актуализира ежегодно от международната сертифицираща организация SGS.

7. В БСУ и в частност ЦИУН се изучава и анализира мнението на студентите относно качеството на обучителния процес и на тази основа се предприемат коригиращи действия. Изучава се мнението на завършилите студенти, на работодателите и на промените във външната среда с оглед усъвършенстване на учебния процес и повишаване на конкурентоспособността на специалностите от професионалното направление.

8. БСУ и в частност ЦИУН поддържа ползотворни контакти с други висши училища от страната и чужбина в различни направления – съпоставяне на учебна документация, обмен на преподаватели и студенти, съвместни изследователски проекти, което подобрява конкурентните позиции на специалностите от професионалното направление и повишаване на тяхната разпознаваемост от страна на кандидат-студенти, работодатели, публична власт.

ОЦЕНКА ЗА КАПАЦИТЕТА НА ПН 3.8 ИКОНОМИКА НА БСУ- БУРГАС

БСУ има утвърден от НАОА капацитет 3100 студенти за ПН 3.8 Икономика, от които 2800 за ОКС “Бакалавър” и 210 за ОКС “Магистър”.

ВУ не предлага промяна на капацитета.

ПРЕПОРЪКИ:

1. В учебните планове на специалностите от професионално направление 3.8 Икономика да се въведат факултативни дисциплини в съответствие с чл. 41, ал. 1 от ЗВО.

Срок: 2014 – 2015 г.

2. Да се увеличи делът на учебните пособия и публикации в специализираните области на обучението.

Срок: постоянен с ежегодно отчитане

3. Да се стимулира обменът на студенти по програми за мобилност.

Срок: постоянен с ежегодно отчитане

**Докладът е приет на заседание на Постоянната комисия по стопански науки
проведено на 09.09.2013 г. (Протокол № 26).**